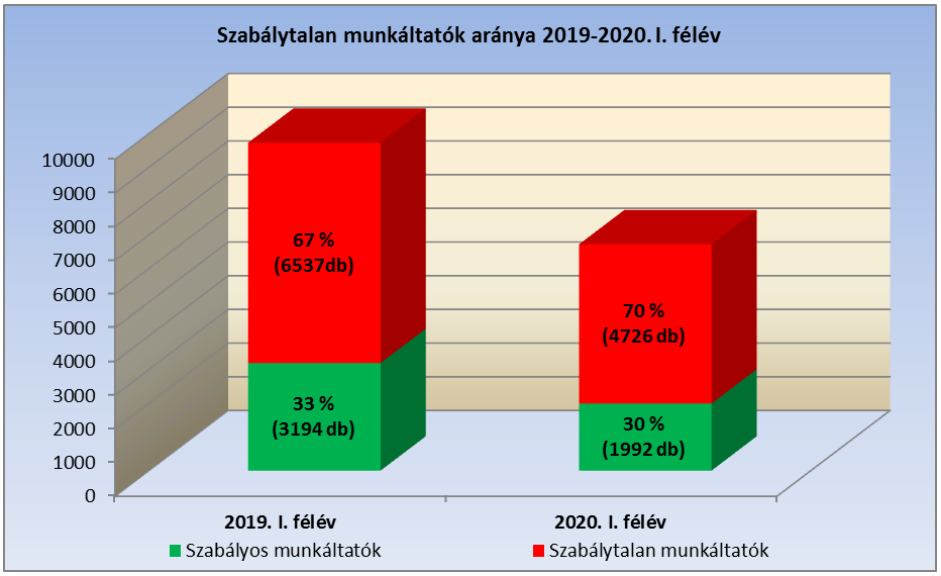
A munkaügyi ellenőrzés tapasztalatai
(2020. január 1. – június 30.)

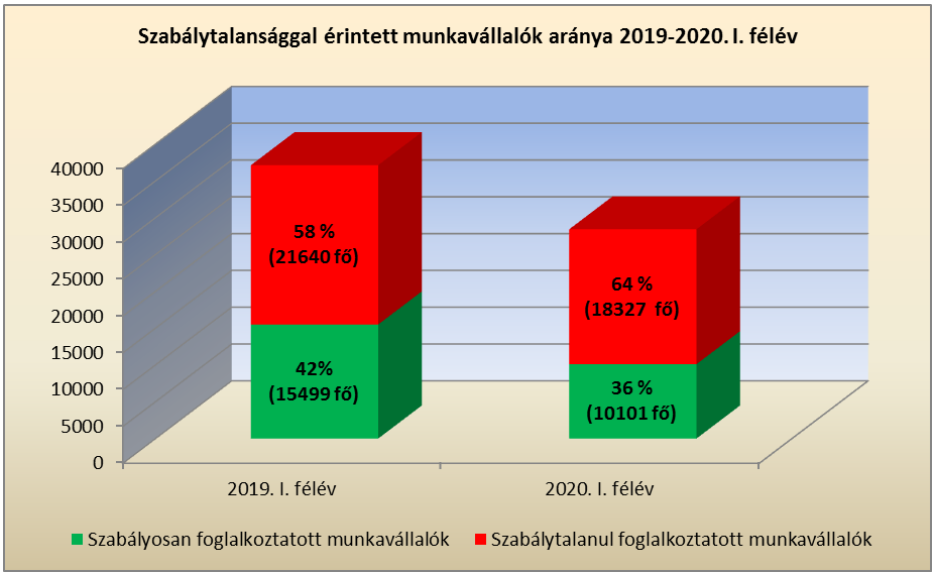
1. Főbb ellenőrzési adatok

2020. június 30-ig a munkaügyi hatóság **6 718 munkáltató**t ellenőrzött, a vizsgálatok során a **foglalkoztatók 70 %-nál tárt fel munkaügyi jogsértéseket**, amelyek az ellenőrzés alá vont **munkavállalók** (**28 428 fő**) **64 %-át érintették**.

2019. első félévhez viszonyítva az ellenőrzések számában (2019. június 30-ig: 9 731 db) jelentős csökkenés, míg a szabálytalan munkáltatók arányában (2019. június 30-ig 67 %) növekedés figyelhető meg.

A szabálytalansággal érintett munkavállalók esetén is hasonló tendencia volt tapasztalható (2019. június 30-ig 58 %), mivel arányaiban a tavalyi év első feléhez képest több munkavállalót érintett valamilyen munkaügyi jogsértés a vizsgált időszakban.

Ezekből az adatokból természetesen messzemenő következtetéseket nem lehet levonni. A koronavírus járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet nemcsak minden magyar állampolgár eddig megszokott életét változtatta meg, de nagymértékben éreztette hatását a munkaügyi ellenőrzések területén is. 2019. első félévéhez képest a 2020. első félévében tapasztalt negatív tendencia arra vezethető vissza, hogy 2020. március közepétől a hatósági munkát - a munkaügyi szakügyintézők és az ügyfelek egészségének védelme érdekében - átszervezték a kormányhivatalok munkaügyi hatóságai. A helyszíni ellenőrzések száma csökkent, elsődleges szempont volt a már megkezdett ellenőrzések lezárása, valamint a panaszok, illetve közérdekű bejelentések kivizsgálása, melyek jellemzően több szabálytalanság megállapítását eredményezik. Ennek következtében a 2020. első féléves statisztikai adatok torzító hatást kelthetnek. Mindezekre tekintettel a jelentés az elmúlt években megszokottaktól eltérően csak érintőlegesen hasonlítja össze az elmúlt évhez képest tapasztaltakat és tekintettel arra a sajnálatos tényre, hogy a veszélyhelyzet következtében sok ágazatban a munkáltatók „leálltak" vagy csökkentett üzemmódban folytatták tevékenységüket (pl.: vendéglátás, gépipar, kereskedelem) a jelentés csak elvétve tér ki ágazati sajátosságokra.

A koronavírus következményeként kihirdetett veszélyhelyzet miatt, összegezve a munkaügyi **hatóság működésében** az alábbiak voltak megfigyelhetőek:

- A veszélyhelyzetből adódóan ellenőrzési lehetőségek korlátozottak voltak, jelentős számú munkáltató szüneteltette tevékenységét.
- A helyszíni ellenőrzések száma csökkent (3000-rel kevesebb munkáltató ellenőrzése történt meg tavalyi félévhez képest)
- Elsődleges volt a munkaügyi hatóság által már megkezdett ellenőrzések, eljárások befejezésére irányuló tevékenység. A folyamatban lévő ellenőrzések eredményes lezárásához írásban kérték a hatóság munkatársai a munkáltatók nyilatkozatát, a munkaügyi iratok elektronikus úton való megküldését. A munkavégzés zavartalanságát szem előtt tartva a lehető legkisebbre csökkentették az ügyfelek és az ellenőrzést végzők közötti személyes kontaktust.
- A panaszok és közérdekű bejelentések kivizsgálásának folyamatos biztosítása.
- Egyes területi hatóságok jelezték, hogy nagymértékben megemelkedett a tájékoztatásért, felvilágosításért a kormányhivatalok munkaügyi hatóságaihoz fordulók száma. A hatóság a járványhelyzettel összefüggésbe hozható kérdéseket a lehető leghamarabb igyekezett megválaszolni, a hatáskörébe nem tartozó, vagy azt meghaladó kérdéseket pedig haladéktalanul továbbította a megfelelő helyre.
- A rendőri szervek a járvány- és veszélyhelyzet jelentette pluszfeladatok miatt érthetően nem tudnak a korábbi számban és gyakorisággal rendőri segítséget nyújtani egy-egy halaszthatatlan helyszíni ellenőrzésnél.

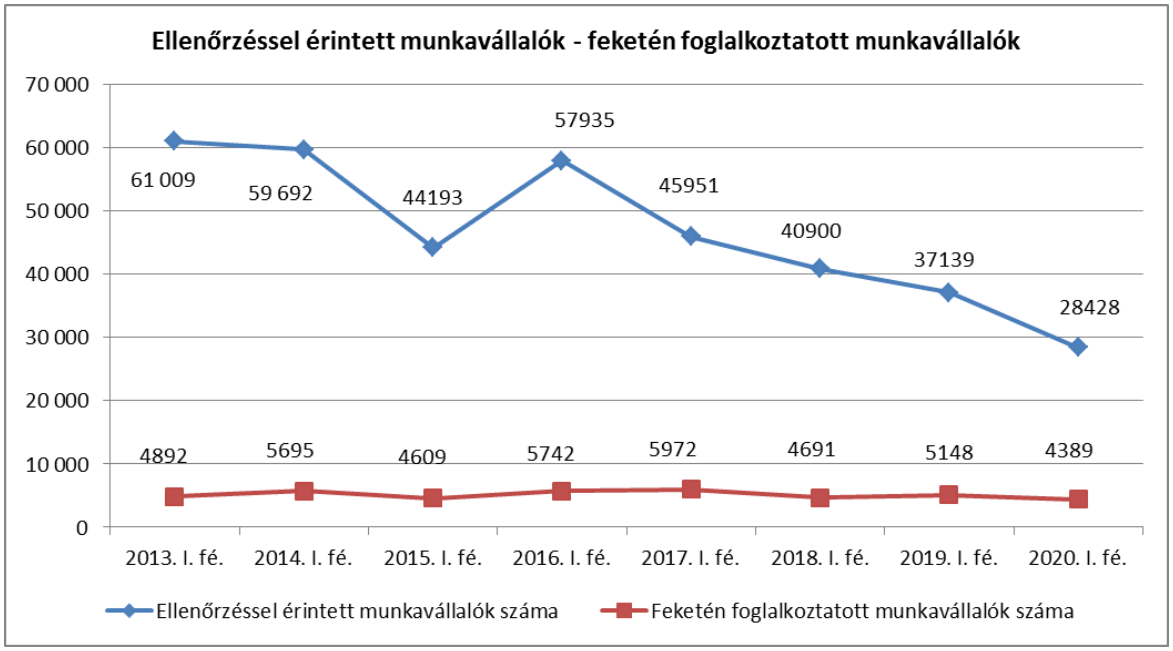
A koronavírus miatt kihirdetett veszélyhelyzet **egyéb** tapasztalatai:

- Több nagyüzem átmenetileg szüneteltette a termelést, a munkavállalók javarészt szabadságon, állásidőn voltak. A hatóság felé feltett kérdések alapján az elkövetkezendő időszakban kiemelt jelentősége lesz a munkaidőkeretben történő foglalkoztatásnak. A korábbi munkaidőkeret hosszabbítása mellett a pihenőnapok összevont kiadásával kell számolni, majd ezt követően a munkaidőkeret óráinak ledolgoztatásával.
- A munkáltatók hatóság felé feltett kérdéseiből kitűnik, hogy – figyelemmel a veszélyhelyzet következményeire – az utolsó pillanatig próbálják az alkalmazottakat megtartani, áttérnek munkaidőkeret alkalmazására, pihenőnapok összevonására, majd a járványhelyzet elmúltával a kiesett munkaidő ledolgoztatására, illetve a rendkívüli

munkaidő éves keretszámának emelésére készülnek. Ezt figyelembe véve a koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges azonnali intézkedésekről szóló 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet munkajogi szabályainak a Gazdaságvédelmi Akcióterv keretében történő kiegészítéséről szóló 104/2020. (IV. 10.) Korm. rendeletbe foglalt, a munkáltató által legfeljebb huszonnégy havi munkaidőkeret elrendelésének lehetőségéről szóló szabályozás kiemelt jelentőséggel bír.

Az ellenőrzési tapasztalatok szerint továbbra is meghatározó a **feketefoglalkoztatás**, mely a vizsgálatokkal érintett munkavállalók **15,44 %-át** tette ki (4 389 fő). Az ellenőrzéssel érintett munkavállalókhoz viszonyítva **a feketefoglalkoztatással érintett munkavállalók aránya 2011. évtől számítva 2020. I. félévben volt a legmagasabb**. Ez a magas arány már az előzőekben ismertetett veszélyhelyzettel összefüggő okokra is visszavezethető, továbbá arra a tényre, hogy az elmúlt években az ellenőrzések eredményessége növekedett a munkaügyi ellenőrzések jelentős többsége olyan munkahelyekre irányul, ahol ténylegesen megsértik a munkavállalók jogait, vagyis hatékonyan történik az ellenőrzési célpontok kiválasztása. Hiába csökkent az ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma, ezzel egyidejűleg a feketefoglalkoztatással érintett munkavállalók száma arányaiban nem csökkent.

	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	105720	113 978	61 009	59 692	44193	57935	45951	40900	37139	28428
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	7476	5648	4892	5695	4609	5742	5972	4691	5148	4389
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	7,07%	4,96%	8,02%	9,54%	10,43%	9,91%	13,00%	11,47%	13,86%	15,44%

Az építőipar adta az ágazatok közül az összes feketén foglalkoztatott munkavállaló 43 %-át (1 883 fő) ez az **arány** az elmúlt év első félévéhez képest jóval magasabb (36 %, 1 865 fő).
A kifejezetten az ágazatban ellenőrzéssel érintett munkavállalókkal összevetve is növekedés tapasztalható (27,99 %-ról **31,48 %**-ra változott) és a 2019. évben mért mérséklődés már nem tapasztalható. Az építőipari vállalkozások felelősek a korábbi tapasztalatokkal megegyezően – így jelenleg is - a legtöbb munkavállaló bejelentésének elmulasztásáért.

Építőipar	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	5 782	6 345	3 792	6 717	5 789	6 845	5912	5232	6632	5982
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	2645	1075	1250	2107	1566	2036	1912	1644	1856	1883
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	45,75%	16,94%	32,96%	31,37%	27,05%	29,74%	32,34%	31,42%	27,99%	31,48%

A **mezőgazdasági** nem hozott kiugró számokat feketefoglalkoztatás szempontjából, a feketén foglalkoztatott munkavállalók **4 %**-át (**172 fő**) alkalmazták ebben a szektorban, amely a tavalyi félév 6 %-ához (336 fő) képest **csökkenést** mutat.
Az ágazatban ellenőrzéssel érintett munkavállalókhoz viszonyítva is javulás figyelhető meg (2019. június 30-ig 18,96 % 2020. június 30-ig **13,44 %).** A mezőgazdaságban az egyik legingadozóbb a feketefoglalkoztatás mértéke, ami az ágazat speciális jellegére, ellenőrzési bonyolultságára vezethető vissza. A nagyobb és eldugottabb munkavégzési területek, a szezonális jelleg és az olykor nagyobb munkavállalói létszám jellemzi az ágazatot, ami az ellenőrzések szempontjából is eltérést jelent.

Mezőgazdaság	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	3 052	3 488	1 254	2 377	1 205	1 580	1954	1643	1772	1280
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	319	479	201	361	304	249	606	284	336	172
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	10,45%	13,73%	16,03%	15,19%	25,23%	15,76%	31,01%	17,29%	18,96%	13,44%

A **feldolgozóiparban** az ellenőrzéssel érintett munkavállalók **5,49 %-a (238 fő)** volt feketén foglalkoztatva, ami 2019. első félévhez képest növekedést mutat (4,11 %, 311 fő). A **gépiparban** az ellenőrzéssel érintett munkavállalók **2,49 %-át (94 fő)** érintette a feketefoglalkoztatás, mely hasonló a 2019. évi első félévi adatokhoz (2,65 %, 66 fő]. A gépiparban csekély mértékű a feketefoglalkoztatás. Ez arra vezethető vissza, hogy egy-egy nagy munkavállalói létszámot foglalkoztató ipari munkáltató fejlett és jól felkészült munkaügyi apparátussal rendelkezik.
Az összes feketén foglalkoztatott munkavállaló 7 %-a került ki a két szektorból csakúgy, mint 2019. első félévében.

Feldolgozóipar	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	19539	20 029	13 062	12 752	7088	12857	7072	4674	7567	4337
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	506	478	352	434	234	509	479	255	311	238
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	2,59%	2,39%	2,69%	3,40%	3,30%	3,96%	6,77%	5,46%	4,11%	5,49%

Gépipar	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	19848	25 957	7 232	10 469	4747	7834	7724	5123	2490	3781
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	118	144	128	142	143	208	102	54	66	94
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	0,59%	0,55%	1,77%	1,36%	3,01%	2,66%	1,32%	1,05%	2,65%	2,49%

A **személy- és vagyonvédelmi** munkáltatók adták országos szinten 2020. első félévben a feltárt „feketemunkások” **9 %-át (377 fő)**, ami a 2019. hasonló időszakában mért 14 %-hoz (708 fő) képest nagyobb csökkenés.
Az **ágazatban dolgozó munkavállalók 17,61 %-a volt feketén foglalkoztatva,** mely a 2019-ben mért 27,62 %-hoz képest ugyancsak **jelentős csökkenés**.

Vagyonvédelem	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	12 934	8 967	4 277	4 214	4 287	3 978	2418	3891	2563	2141
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	2645	1122	895	759	665	838	690	665	708	377
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	20,45%	12,51%	20,93%	18,01%	15,51%	21,07%	28,54%	17,09%	27,62%	17,61%

A feketén foglalkoztatott munkavállalók ágazati megoszlását tekintve **a kereskedelmi vállalkozások részesedési aránya 7 % (312 fő) volt**, mely 2019. első félévhez képest kisebb változás, akkor 8 % (401 fő) volt ez az adat.
Az ágazatban ellenőrzött munkavállalókra vetítve változás alig tapasztalható, mivel a kereskedelmi ágazatban dolgozók **10,41 %**-át foglalkoztatták a feketefoglalkoztatás valamelyik formájában, szemben a tavalyi év 10,15 %-ával. A 2011. után vizsgált első félévekkel

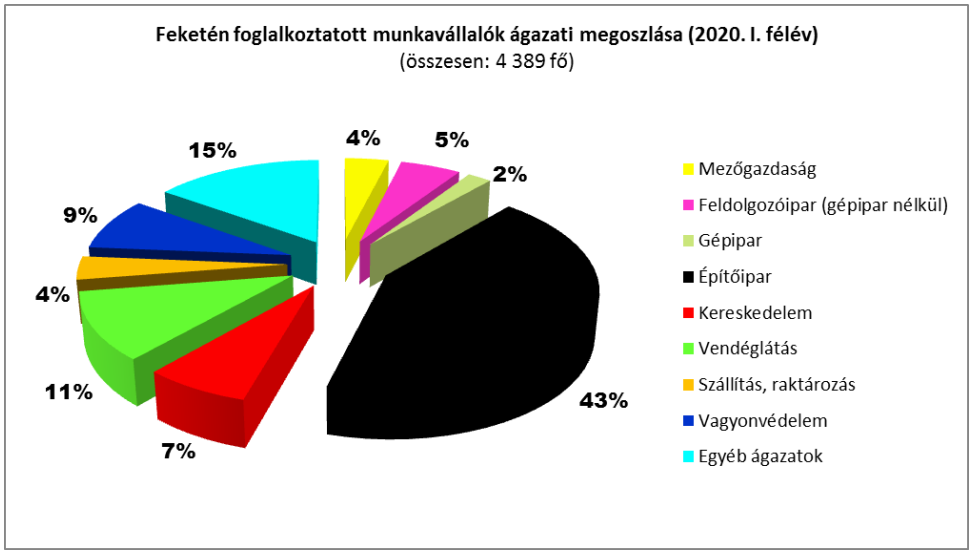
összehasonlítva, 2019 és 2020. első félévében volt a legtöbb feketén foglalkoztatott munkavállaló az ellenőrzéssel érintett munkavállalókhoz viszonyítva a kereskedelemben.

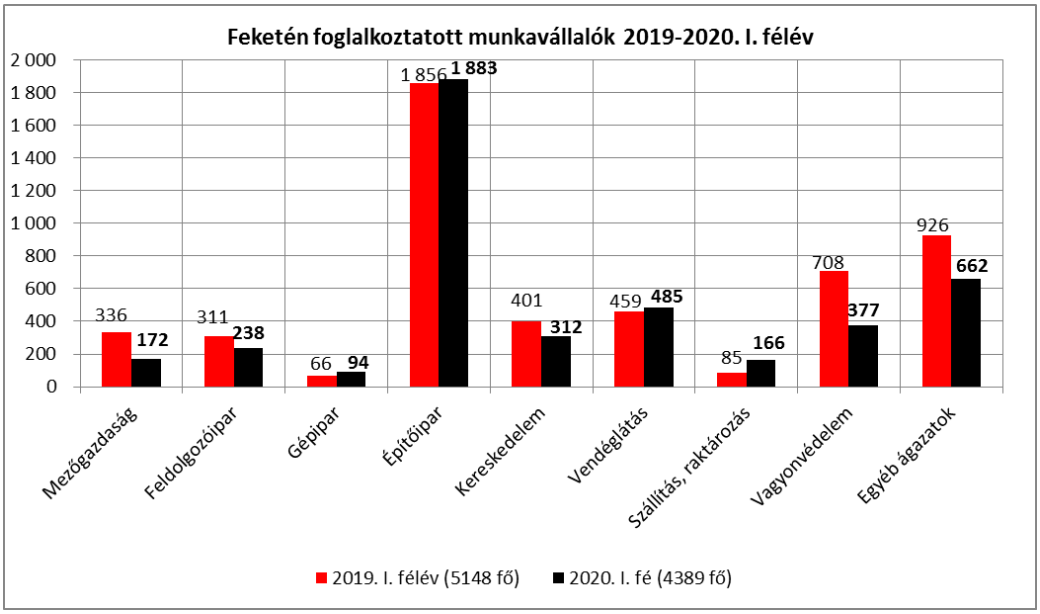
Kereskedelem	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	13 139	16 796	10 147	8 174	5 787	6 897	8265	5621	3950	2998
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	541	607	605	600	485	552	807	462	401	312
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	4,12%	3,61%	5,96%	7,34%	8,38%	8,00%	9,76%	8,22%	10,15%	10,41%

A **vendéglátásban negatív** a tapasztalat, mivel az ágazaton belül az ellenőrzéssel érintett munkavállalókra vetítve **2011. óta nem volt ilyen magas a feketén foglalkoztatottakra vonatkozó arányszám (17,94 %).**
A feketefoglalkoztatás ágazatok közötti megoszlása tekintetében a vendéglátás esetén a tavalyi hasonló időszakhoz képest növekedés történt (2019. június 30-ig: 9 %, 2020. június 30-ig.: **11 %**).

Vendéglátás	2011. I. fé.	2012. I. fé.	2013. I. fé.	2014. I. fé.	2015. I. fé.	2016. I. fé.	2017. I. fé.	2018. I. fé.	2019. I. fé.	2020. I. fé.
Ellenőrzéssel érintett munkavállalók száma	7 299	7 111	6 330	4 187	3 913	4 915	4018	4235	3531	2703
Feketén foglalkoztatott munkavállalók száma	658	622	702	483	452	666	561	626	459	485
Feketén foglalkoztatott munkavállalók aránya	9,01%	8,75%	11,09%	11,54%	11,55%	13,55%	13,96%	14,78%	13,00%	17,94%

Összességében megállapítható, hogy az ellenőrzéssel érintett munkavállalókhoz viszonyítva a feketefoglalkoztatással érintett munkavállalók aránya a vizsgált időszakot figyelembe véve 2011-től kezdve 2020. I. félévben volt a legmagasabb.
A feketefoglalkoztatás aránya az ellenőrzéssel érintett munkavállalókra vetítve csak a mezőgazdaságban és a vagyonvédelemben javult, az összes többi ágazatban kisebb vagy nagyobb mértékben, de nőtt. A **vendéglátásban 2011. óta nem tapasztalt magas arányszám** volt megfigyelhető, az **építőipar** pedig továbbra is a **legfertőzöttebb** ágazat a szabálytalanság szempontjából.

A feketefoglalkoztatással kapcsolatosan továbbra is megállapítható, hogy a **bejelentés elmulasztása** a leggyakoribb szabálytalanság, mely mind klasszikus munkaviszony, mind egyszerűsített foglalkoztatás keretein belül előfordul.

A bejelentés nélküli foglalkoztatással kapcsolatban a munkáltatói hivatkozások közül még mindig az „adminisztrációs hiba”, a „könyvelő mulasztása”, a „próbamunka”, és az „első munkanap” kifogások a legjellemzőbbek.

Több munkáltatónál tapasztalható, hogy a munkavállalókat esetenként hosszabb ideig (hetekig, vagy akár egy-két hónapig) „próbamunkán” foglalkoztatják, munkaszerződés és bejelentés nélkül. Akkor jelentik be a munkavállaló jogviszonyát, munkaszerződést akkor kötnek vele, ha a munkavállaló „megfelelt”. **A próbamunkának nevezett – valójában – próbaidő is a munkaviszony része, azaz erre hivatkozással a munkáltató nem mentesülhet a bejelentési kötelezettsége alól.** Pozitív tapasztalat viszont, hogy egyre több munkáltató a próbanapokra legalább egyszerűsített foglalkoztatási jogviszonyban bejelenti a munkavállalókat, így a legális foglalkoztatás biztosított.

Továbbra is gyakori az adminisztrációs hibára való hivatkozás, valamint tipikus „kifogás”, hogy a munkavállalók bejelentéséhez szükséges adatokat időben leadták a könyvelőnek, de a könyvelő elmulasztotta a bejelentésüket.

Gyakori hivatkozás, hogy az ellenőrzéssel érintett nap a munkavállaló első munkanapja (a gyakorlatban valójában a munkavállalók jellemzően tudnak arról a minimális munkáltatói elvárásról, ha már „megbuktak”, akkor a szabálytalanság a lehető legrövidebb időszakra legyen bizonyítható (így ennek megfelelően nyilatkoznak).

A nehezen megközelíthető munkahelyeken (különösen az építőipar és a vagyonvédelem területén) a munkáltatók bíznak az ellenőrzések elmaradásában és sokszor tudatosan nem jelentik be a munkavállalókat.

A bejelentés nélküli foglalkoztatás esetében a jogsértések jelentős hányada tudatosan, csalási és adóelkerülési szándékkal került elkövetésre. Az egyszerűsített foglalkoztatás esetében figyelhető meg néhány esetben a bejelentések véletlen lemaradása, vagy késedelmes

megküldése, ezek a hibák szintén adminisztratív okokra vezethetőek vissza. A szándékosan elkövetett jogsértések célja a versenyelőnybe való kerülés, valamint az extraprofit elérése.
Általános tapasztalat, hogy az elmúlt években a munkáltatói járulékterhek folyamatos csökkenése nem eredményezte a fekete foglalkoztatás jelentős változását, mivel számos munkáltató nem változtatott „jól bevált" gyakorlatán tekintettel többek között az alacsony ellenőrzési fenyegetettségre is.

Egyszerűsített foglalkoztatás eseten a bejelentés elmulasztása hátterében továbbra is a – a 2010. év óta változatlan, nem túl kimagasló összegben meghatározott - közterhek befizetésének elkerülésére, illetve az egyszerűsített foglalkoztatás időbeli korlátainak kijátszására irányuló szándék húzódik meg. A bejelentés nélküli foglalkoztatás gyakran csak az ellenőrzés napjára állapítható meg, ugyanakkor számos ügyben előfordult, hogy a szabálytalanság nem az ellenőrzés napját érintette, hanem egy korábbi időszakot, amelynek feltárása leginkább a munkáltató vagy a munkavállalók által bemutatott munkaidő-nyilvántartások és bejelentések összehasonlításával, valamint a munkavállalók tanúvallomásával lehetséges. Ezekben az esetekben többnyire hosszabb ideig foglalkoztatnak rendszeresen alkalmi munkavállalókat, de a bejelentések egy-egy napra elmaradnak.

Jellemző az is, hogy alkalmi jogviszonyban már foglalkoztatta a munkáltató a munkavállalót, ezzel egy időszakot „le tud fedni" és ezért arra hivatkozik, hogy pont az ellenőrzéskor nincs bejelentve a munkavállaló jogviszonya. A munkáltatók gyakran próbálják elmosni felelősségüket azzal, hogy arra hivatkoznak, hogy korábban jogszerűen megtették a jogviszony bejelentést csak éppen az ellenőrzéskor mulasztották azt el.

Több munkáltató próbálkozott azzal, hogy a munkavállaló helyszínen tett nyilatkozatát az iratok utólagos elkészítésével és vissza dátumozásával próbálta megcáfolni, hivatkozva a munkavállaló rossz emlékezetére, értelmi képességeire.

Ritkábban ugyan, de előfordul - a munkáltatók állítása szerint - az a rossz gyakorlat, hogy amennyiben több nap vonatkozásában megtörtént a munkavállaló bejelentése és ezek közül néhány esetben nem került sor tényleges munkavégzésre, akkor ezekre a napokra nem kért törlést a munkáltató, hanem egy másik napon „ledolgoztatta" a munkavállalóval anélkül, hogy az adóhatóság felé bejelentette volna a foglalkoztatást.

Békés megyei tapasztalat, hogy a koronavírus miatt sok munkahely megszüntetésre került. Az újraindításkor sok vállalkozás nem munkaszerződéssel, hanem alkalmi munkásként vette vissza a munkavállalókat, ami gyakran a bejelentések elmulasztását eredményezte feltehetően az alkalmi foglalkoztatás havi korlátai miatt.

Gyakori a bizonytalanság az öregségi nyugdíjban részesülő személyek foglalkoztatásával kapcsolatban. A munkáltatók a kedvezményes szabályokkal nincsenek teljesen tisztában, több esetben nem került sor a biztosítási viszony megszűnésének bejelentésére, míg a másik végletként még írásos munkaszerződést sem kötnek a felek munkaviszonyban történő foglalkoztatás esetén.

Részmunkaidős bejelentés, teljes munkaidős foglalkoztatás mellett meglehetősen gyakori szabálytalanság, de az esetek döntő többségében a bizonyítás nagyon nehéz, mivel a munkájukat féltő munkavállalók nem mernek a munkáltatójuk ellen nyilatkozni, így a szabálytalansággal kapcsolatban magas a látencia. Ezen jogsértés feltárása legtöbbször csak megszűnt jogviszonyú munkavállalók esetében eredményes, amikor a volt munkavállalók már felfedik foglalkoztatásuk valós körülményeit.

A heti 10 órás, 20-25-30 órás részmunkaidős bejelentés mellett a heti 40 órás foglalkoztatás során a munkáltatók több havi munkaidőkeretet alkalmaznak, hogy leplezzék a szabálytalanságot. A bizonyítást nehezíti, hogy a munkavállalók általában nem nyilatkoznak munkáltatójukkal szemben, illetve a munkavállalókat a nyilatkozattételre kioktatják.
A dolgozó gyakran nem fordít figyelmet arra, hogy hány órára van bejelentve, milyen összegű munkabért figyelembe véve fizetnek utána járulékot, milyen munkaóraszám kerül rögzítésre a „hivatalos" nyilvántartáson, mivel jellemzően óraelszámolás alapú a munkabére. A valóságban ledolgozott órák után a szóban megállapodott órabér kerül kifizetésre adózatlanul, „zsebbe".
Sok munkavállalót csupán annyi érdekel, hogy adott hónapban mennyi bért kap, mennyiből kell megélni, arra már nem gondol, hogy az így megvalósult foglalkoztatás egy esetleges betegség, baleset, keresőképtelen állomány esetén részmunkaidős bejelentés mellett mekkora bérkiesést, anyagi hátrány jelent. A hosszútávon (pl. a nyugdíj összegében megjelenő) hatásokat, pedig teljesen figyelmen kívül hagyják, azzal, hogy „úgy sem érem meg a nyugdíjat".

Munkaszerződés nélküli foglalkoztatás során azok a munkáltatók, melyek nem akarnak feketén foglalkoztatni elsődlegesnek tekintik a bejelentést, mivel az a cél, hogy a munkavállaló minél előbb munkába álljon. A munkaszerződések írásba foglalását „idő hiányában" későbbre halasztják, és ilyenkor előfordul, hogy az végérvényesen feledésbe merül.

Ritkábban fordul elő a **színlelt szerződéssel** történő foglalkoztatás, mely az esetek többségében a jogszabályok téves alkalmazására vezethető vissza.

Harmadik országbeliek szabálytalan foglalkoztatása rendszerint a munkavállalási engedély teljes hiányával, vagy más munkáltatóhoz szóló, vagy lejárt engedéllyel valósult meg.

A **munkaidővel, pihenőidővel** és **rendkívüli munkavégzéssel** kapcsolatos jogsértések **7 305 főt** érintettek 2020. I. félévben, ami 2019. június 30-ig mért 7 122 főhöz hasonló adat.
A **leggyakoribb** szabálytalanság a **munkaidő-beosztás hiánya**, melynek hátterében egyrészt a jogszabályok ismeretének hiánya, másrészt a rendkívüli munkavégzés leplezésére irányuló szándék áll. Szintén nagy munkavállalói létszámot érintett a munkaidőkeret esetén a kezdő és befejező időpont írásbeli meghatározásának elmaradása, **ami gyakorlatilag mind a munkavállaló, mind a hatóság számára ellenőrizhetetlenné teszi például a munkaidőkereten felüli rendkívüli munkavégzést, és így annak ellentételezését is (munkabér, szabadidő).**

A korábbi évekhez hasonlóan a **munkaidő-nyilvántartás hiányáva**l, vagy adatainak **valótlan rögzítésével** kapcsolatos szabálytalanságok szintén gyakoriak voltak. 2020. június 30-ig a főbb jogsértéssel érintett munkavállalók **közel harmadát (7 017 fő)** érintették, tavaly a hasonló időszakában ez az adat 8 145 fő volt.

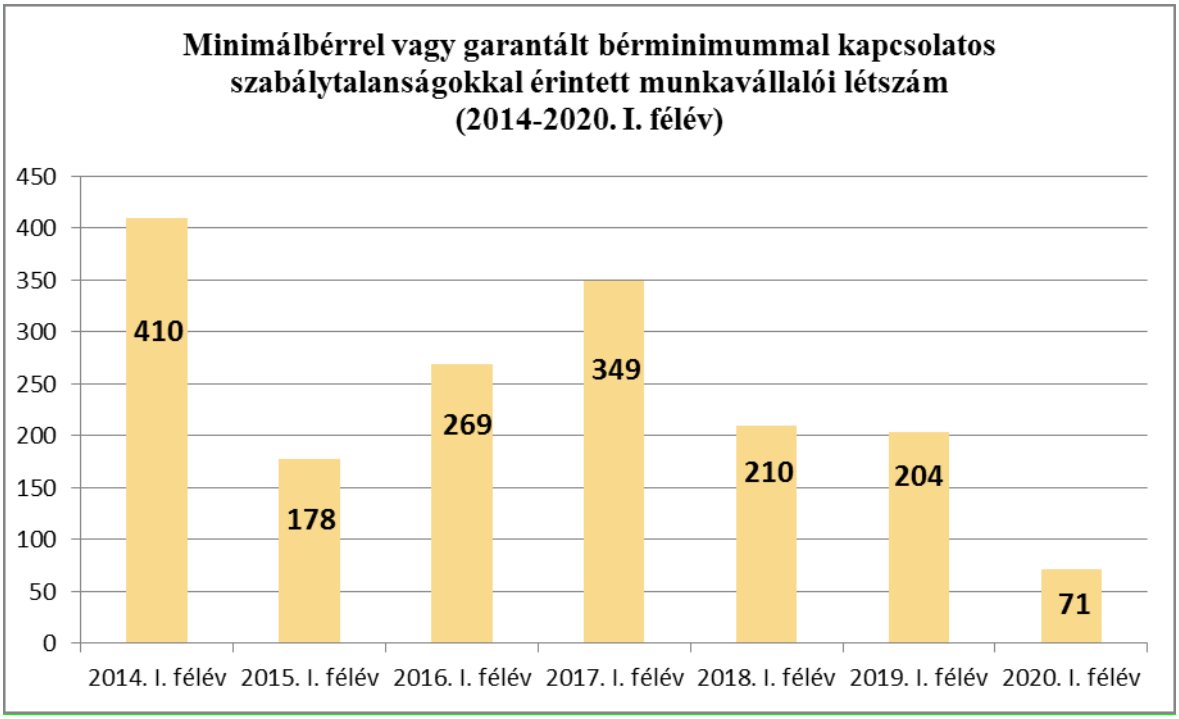
Gyakori az a munkáltatói védekezés a jogsértés feltárását követően, hogy a munkavállalók nem-, vagy nem előírásszerűen vezették a munkaidő-nyilvántartást, figyelmen kívül hagyva, hogy ez a kötelezettség a munkáltatót terheli. Emellett a feledékenységgel illetve a fix munkaidővel szokták magyarázni a munkaidő-nyilvántartás hiányát, amikor sok munkáltató szerint szükségtelen a munkaidő-nyilvántartás vezetése, de jellemzőnek mondható az a hivatkozás is, hogy a főnök éppen az ellenőrzés előtt vitte el a jelenléti ívet, vagy azt elzárva tartják.
A munkaidő-nyilvántartással kapcsolatos jogsértések elfedik az esetleges munkabérrel, munkaidővel, illetve pihenőidővel kapcsolatos szabálytalanságokat is. A munkaidő

nyilvántartás hiányossága, vagy hiánya miatt nem ellenőrizhető a pihenőidőre, pihenőnapra, munkaszüneti napon történő munkavégzésre vonatkozó szabályok betartása és a pótlékfizetés teljesítése sem, tehát közvetetten a munkavállalók alapvető jogai sérülnek.

Amennyiben egyéb nyilvántartást (pl.: szolgálati napló, takarítási napló) be tudnak szerezni a hatóság munkatársai, úgy annak adatai alapján a valótlan nyilvántartás pontosan megállapítható.

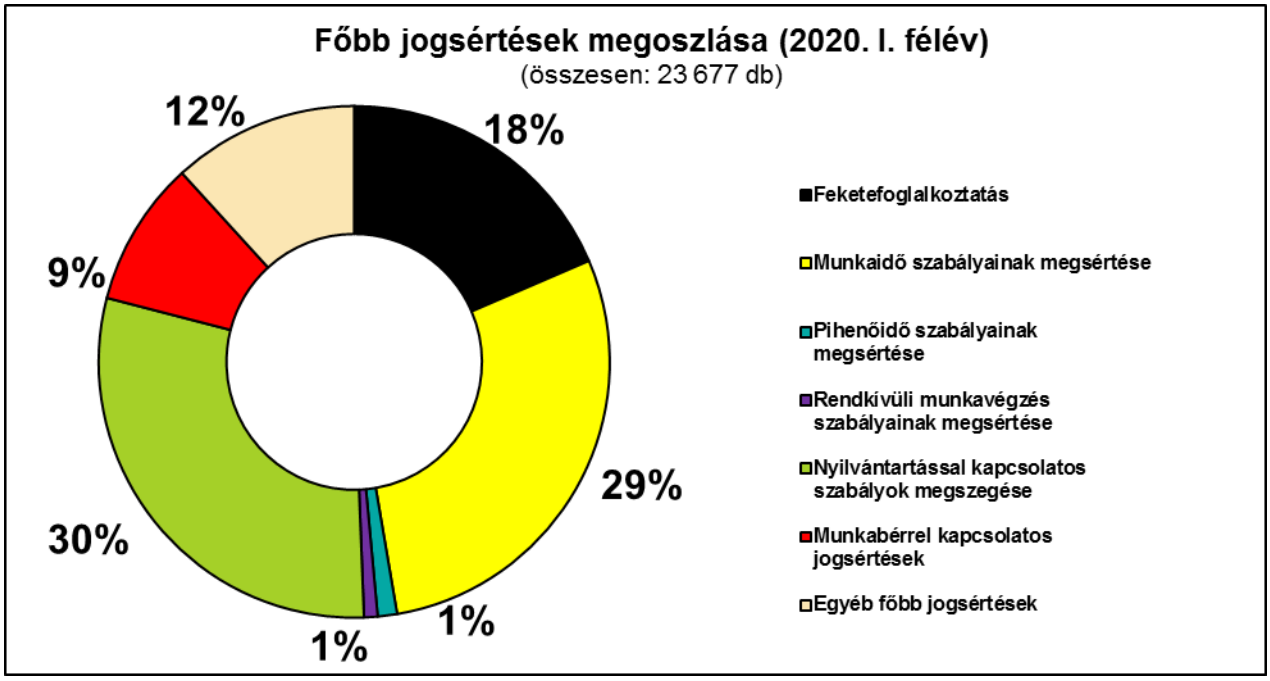
A **munkabérrel kapcsolatos jogsértésekkel** érintett munkavállalói létszám tovább csökkent (2019. június 30-ig: 3 272 fő 2020. június 30-ig: **2 177 fő**).
Ezek közül a legjelentősebb **a munkabér határidőben történő megfizetésének elmaradása**, illetve a **pótlékokra vonatkozó szabályok megszegése** volt. Több esetben megállapítást nyert, hogy a munkabérről adott elszámolás nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak, nem volt megállapítható, hogy a munkáltató az alapbéren felül milyen pótlékokat számolt el a munkavállalóknak. Gyakori, hogy az írásbeli tájékoztatások nem alkalmasak az elszámolás helyességének ellenőrzésére, mivel a rajtuk szereplő adatok eltérnek az elméletileg az elszámolás alapjául szolgáló munkaidő-nyilvántartásokon vezetettektől. A bérjegyzék kiadásának hiánya súlyosabb visszaéléseket rejthet akár a bejelentés nélküli foglalkoztatás egyik „biztos előjele” is lehet.
A munkaügyi hatóság a vonatkozó törvényi rendelkezés szerint **a munkabért nem, vagy nem időben fizető munkáltató részére minden esetben lehetőséget biztosít arra, hogy az eljárás során az elmaradt bért egy kitűzött határidőn belül megfizesse,** melynek következtében mentesül az egyébként kötelező munkaügyi bírság megfizetése alól. **A hatóság ily módon is tudja segíteni azt, hogy a munkáltató a munkavállalók jogszerűen járó munkabérének kifizetésére és ne egy esetleges bírságösszeg kiegyenlítésére fordítsa anyagi erőforrásait.**

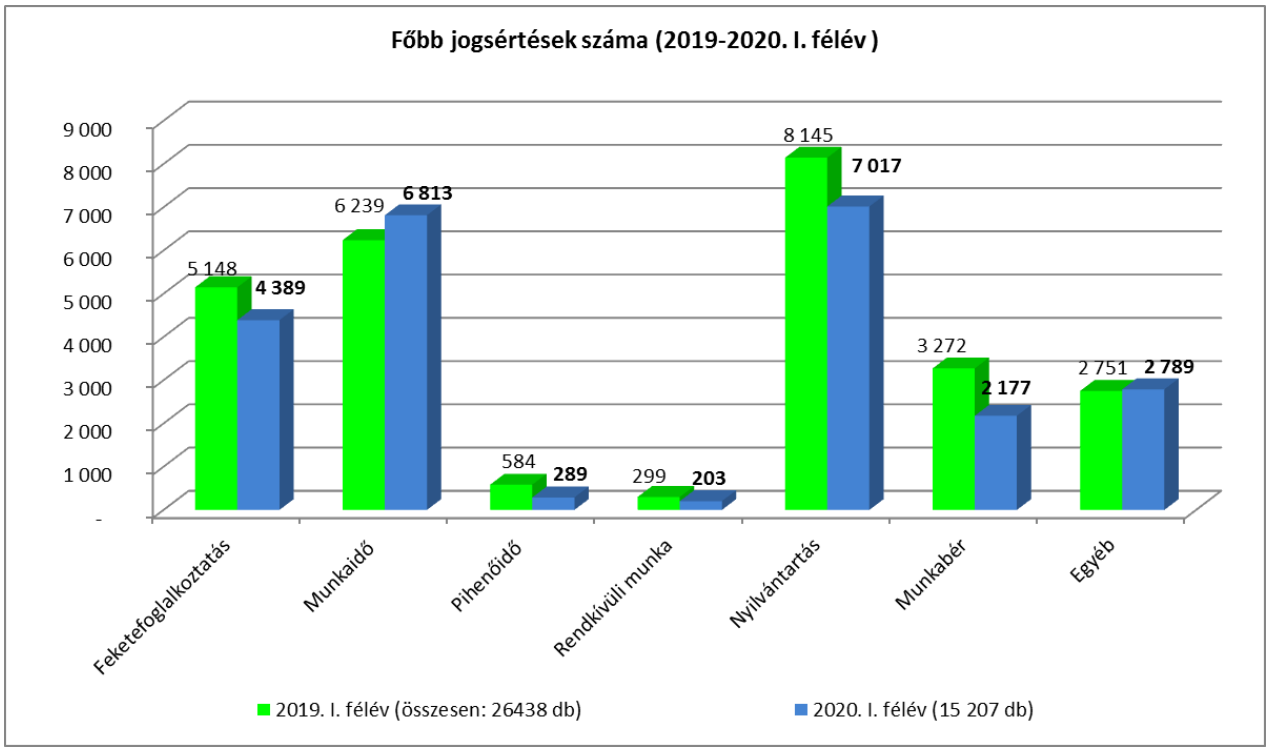
2020. évtől tovább növekedett a minimálbér és garantált bérminimum összege a 367/2019. (XII.30.) Korm. rendelet értelmében, így a munkaügyi hatóság **fokozottan ellenőrizte** a vonatkozó jogszabályi előírások betartását. Az ilyen jellegű jogsértéssel érintett munkavállalók száma nagyon lecsökkent (2019. június 30-ig 204 fő; 2020. június 30-ig: **71 fő**), ami tovább erősíti az elmúlt évek tapasztalatát, mely szerint a minimálbérrel és a garantált bérminimummal kapcsolatos szabálytalanságok **továbbra sem jellemzőek**.

Jelentős számban előforduló munkaügyi szabálytalanság a foglalkoztatásra irányuló jogviszony megszűnésével összefüggő – a munkavállalót megillető – **igazolások kiadásának**, valamint a munkaviszony megszűnéséhez, megszüntetéséhez kapcsolódó **elszámolásnak az elmaradása.**
A tapasztalatok szerint a munkáltatók gyakran a vélt vagy valós sérelemre hivatkozva visszatartják a munkavállalót megillető igazolásokat, továbbá nem fizetik ki az utolsó havi munkabérüket, nem számolnak el a munkavállalóval. Ezen jogsértések szinte mindegyike szándékos. Az is előfordult már, hogy a munkavállaló akkor szembesül azzal, hogy bejelentés nélkül foglalkoztatták, mikor a munkavégzést követően a munkáltató nem adja ki a kilépő igazolásokat.

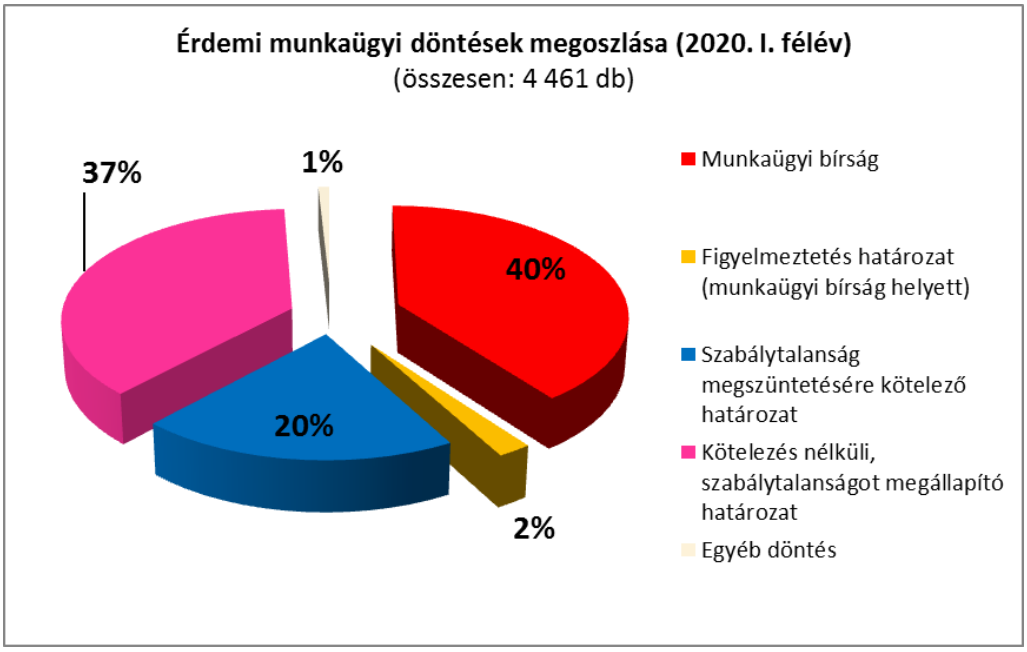
Csökkent a 2019. első féléves adatokhoz képest **a szabadsággal kapcsolatos jogsértésekkel** érintett munkavállalók száma (1 601 főről, **1 418 főre**). A szabadsággal kapcsolatos szabálytalanságok két leggyakoribb esete, hogy a nyilvántartáson „kiírt” szabadságot a munkáltató ténylegesen nem adja ki, a munkavállalók valójában munkát végeznek, valamint, hogy a munkáltatók a törvény előírásainak megfelelően nem biztosítják a munkavállalónak a naptári évben egy alkalommal, a legalább tizennégy nap egybefüggő munkavégzés alóli mentesülést.
A szabadságra vonatkozó szabályok betartásának ellenőrzése összetettebb, mert a munkáltatók „papíron” legtöbbször a jogszabályi előírásoknak megfelelően adják ki a szabadságokat, csak a helyszínen felvett munkavállalói tanúnyilatkozatokból, illetve egyéb bizonyítékokból derül ki az, hogy a szabadságként nyilvántartott napokon ténylegesen munkavégzés történt. A munkáltatók a szabálytalanságok feltárását követően gyakran a gazdasági helyzetükre, hirtelen jött megrendelésekre, egyéb nem várt eseményekre hivatkoznak a szabadságok kiadásának elmaradásakor, vagy azzal magyarázzák a jogsértést, hogy a munkavállaló nem akarta kivenni a szabadságát.

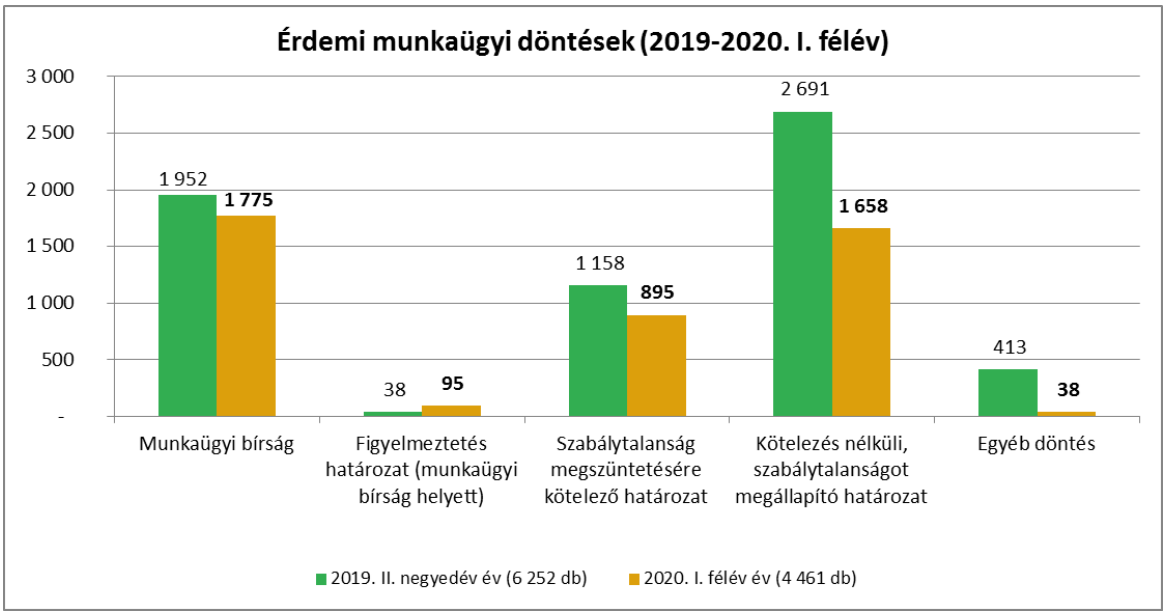

2020. első félévben **1 775** esetben szabtak ki az elsőfokú munkaügyi hatóságok **munkaügyi bírság**ot, összesen **295 550 000 összegben**, munkaügyi bírságot helyettesítő **figyelmeztetés határozatot** 95 esetben alkalmaztak. Több ízben **szabálytalanság megszüntetésére kötelezés** (895 db), valamint szabálytalanságot megállapító határozat (1 658 db) született. **Az érdemi döntések 65 %-a tehát anyagi szankció nélküli intézkedés volt.**

A figyelmeztetések száma gyakorlatilag eltűnt, ami annak tudható be, hogy a törvényi szabályozás szerint a munkaviszony bejelentésének elmulasztása 2018. január 1. napjától kezdve ismét kötelező munkaügyi bírságot von maga után. **A munkaügyi bírságok túlnyomó többsége feketefoglalkoztatás miatt került kiszabásra.**

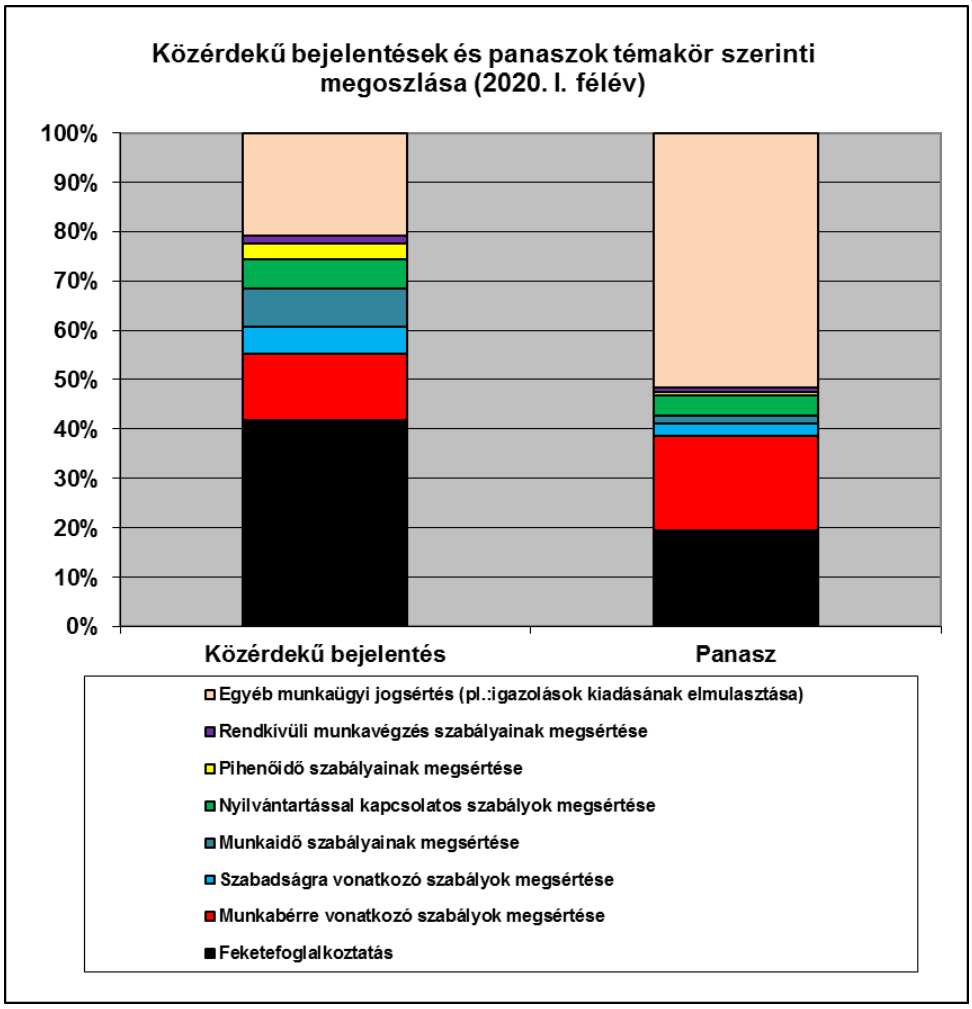

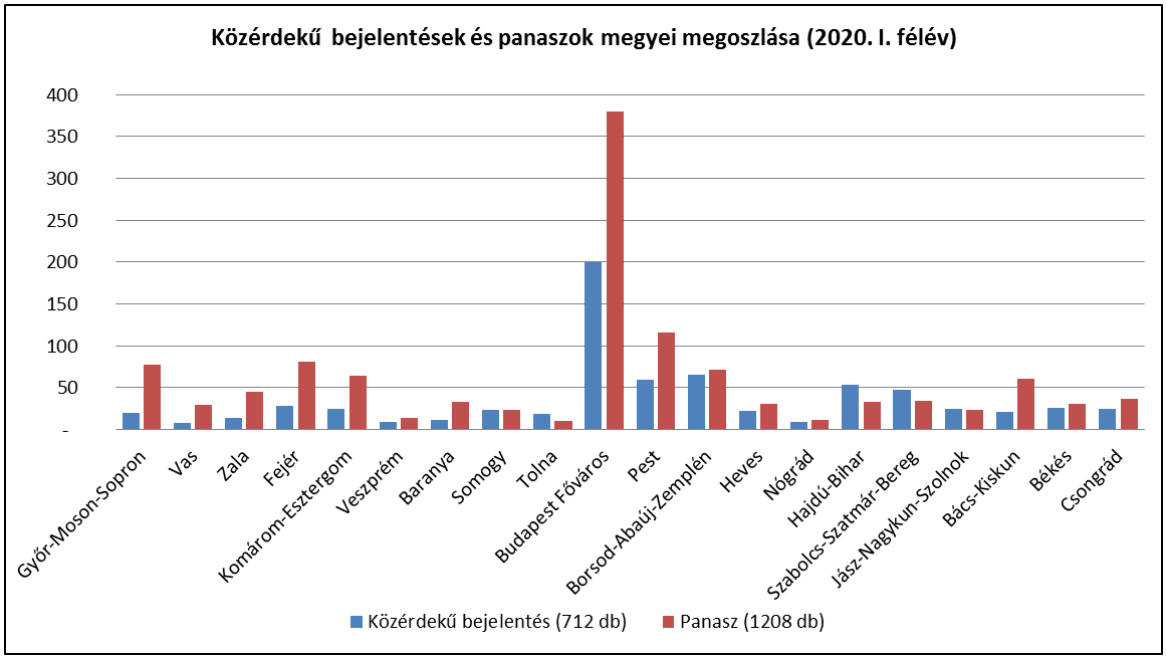

Minimálisan ugyan, de csökkent 2020-ban a közérdekű bejelentések és a panaszok száma (2019. első félév: 2 028 db, 2020. első félév: **1 920 db**).

A panaszok száma kis mértékben nőtt (2019. június 30-ig: 1 165 db, 2020. június 30-ig: 1 208 db) így a bejelentések csökkenés mögött a közérdekű bejelentések számának visszaesése áll (2019. június 30-ig: 863, 2020. június 30-ig. év: 712 db) A beadványok megoszlási aránya: **63 % panasz**; **37 % közérdekű bejelentés.** Elmondható tehát, hogy a hatósághoz több munkavállaló fordult, akik konkrét, beazonosítható egyéni jogsérelmük miatt kértek segítséget, ami a hatóság munkájába vetett bizalomra is utal.

A legtöbb jelzés a vizsgált időszakban a **jogviszony megszűnésekor kiadandó igazolásokkal, elszámolásokkal** összefüggésben érkezett, melyek nagy része panaszként jutott el a hatósághoz. A második legtöbb megkeresés a f**eketefoglalkoztatás**sal kapcsolatosan fordult elő, melynek kicsivel több, mint a fele közérdekű bejelentés formájában jutott a hatóság tudomására (közérdekű bejelentés: olyan körülményre hívja fel a figyelmet, amelynek

orvoslása vagy megszüntetése a közösség érdekét szolgálja). A harmadik legtöbb bejelentés a **munkabér** tárgyában érkezett, melynek 70 %-a szintén munkavállalói panasz alapján kerül a hatóság látókörébe.

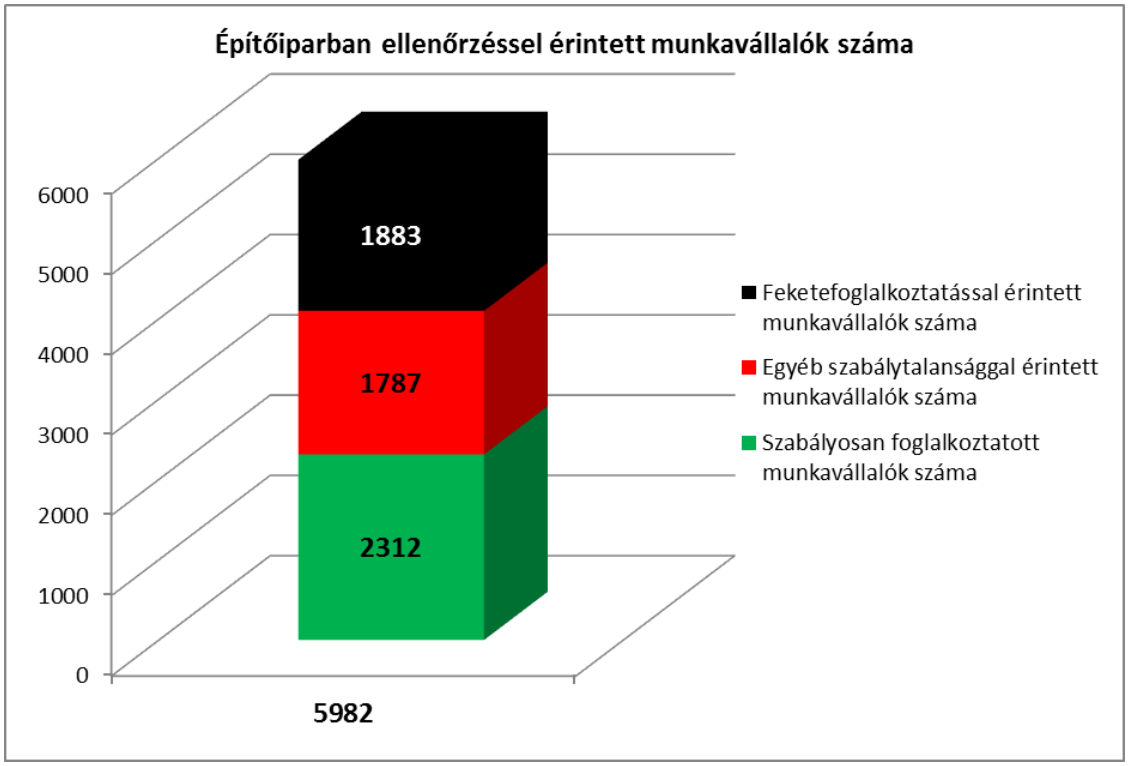

2. Az ellenőrzések összesített tapasztalatai*

a) Építőipar

A munkaügyi ellenőrzések 34 %-át ebben az ágazatban tartották 2020. első félévben (2 270 db). A munkáltatók által elkövetett súlyos szabálytalanságok 1 489 db intézkedést, valamint 773 db munkaügyi bírságot vontak maguk után 126 840 000 Ft összegben. Az 5 982 munkavállalóból 3 670 főt érintett valamilyen munkaügyi szabálytalanság. Az ágazatban 1 883 munkavállalót foglalkoztattak feketén így az ellenőrzéssel érintett munkavállalókhoz viszonyítva **itt volt a legnagyobb arányú a feketefoglalkoztatás.**

Általánosságban elmondható, hogy sok megyében tovább folytatódik a korábbi évek tendenciája, amely alapján több nagyobb beruházás (munkásszállók, társasházak, lakóparkok építése, útépítések stb.) is kezdődött, illetve 2020. évben is folytatódott.

Az ágazatban a **feketefoglalkoztatás** a **legtipikusabb szabálytalanság**, e miatt adták ki a legtöbb intézkedést és a legmarkánsabb munkavállalói érintettség volt tapasztalható mind az építőipart érintő egyéb jogsértésekhez, mind a többi ágazat feketefoglalkoztatási adataihoz mérten.
A feketefoglalkoztatás szerkezeti megoszlása kapcsán megállapítható, hogy legtipikusabb formája a munkaviszonyhoz, illetve egyszerűsített foglalkoztatáshoz kapcsolódó bejelentés hiánya, egyéb formái (pl.: színlelt szerződéssel történő foglalkoztatás) az építőipar területén nem jellemzők. A legtöbb esetben a segédmunkás munkakört betöltő munkavállalókat foglalkoztatják bejelentés nélkül. Számos esetben volt jellemző, hogy a munkáltatók a helyszíni ellenőrzést megelőző napokra nem jelentették be a munkavállalókat.

* Forrás: a munkaügyi hatóságok 2020 első féléves beszámolói

Az építőiparban a fővállalkozó – alvállalkozó – további alvállalkozók láncolataiból következően a sor végén vannak azok a kisebb vállalkozások, munkáltatók, amelyek a nehezebb, kétkezi, tényleges fizikai munkákat végzik el. Ezek a munkáltatók – elmondásuk szerint – szinte „rá vannak kényszerülve" arra, hogy szabálytalanul foglalkoztassanak munkaerőt, mivel a sor végére érve már kevés pénz jut a vállalkozásnak az elvégzendő munkáért.
Az illegális foglalkoztatás másik oka, hogy feketefoglalkoztatás vállalásával az érintett munkáltatók, vállalkozások alacsonyabb árajánlatokat tudnak adni a jogkövető versenytársakénál és így nyerik el a munkákat.

A bejelentés nélküli foglalkoztatások során a munkáltató(k) és a munkavállaló(k) között leggyakrabban szóban történik megállapodás a munkavégzésről, valamint a munkabérre, a munkaidőre, a pihenőidőre vonatkozóan, írásos munkaszerződést a felek nem kötnek. A munkáltatók részéről a szabálytalanság – az esetek döntő hányadában – tudatos, de a bizonyítási eljárás során a jogsértést a legtöbben elismerik, a bejelentéseket utólag, visszamenőlegesen megteszik.

Csongrád-Csanád megyében a vírushelyzet feloldását követően szignifikánsan magasabb számban jelent meg az ágazatban a feketefoglalkoztatás az előző időszakokhoz képest. Ennek egyik oka lehet a veszélyhelyzet alatti ellenőrzés szám csökkenés, melyet kihasználva a munkáltatók foglalkoztatási gyakorlata „lazább"lett.

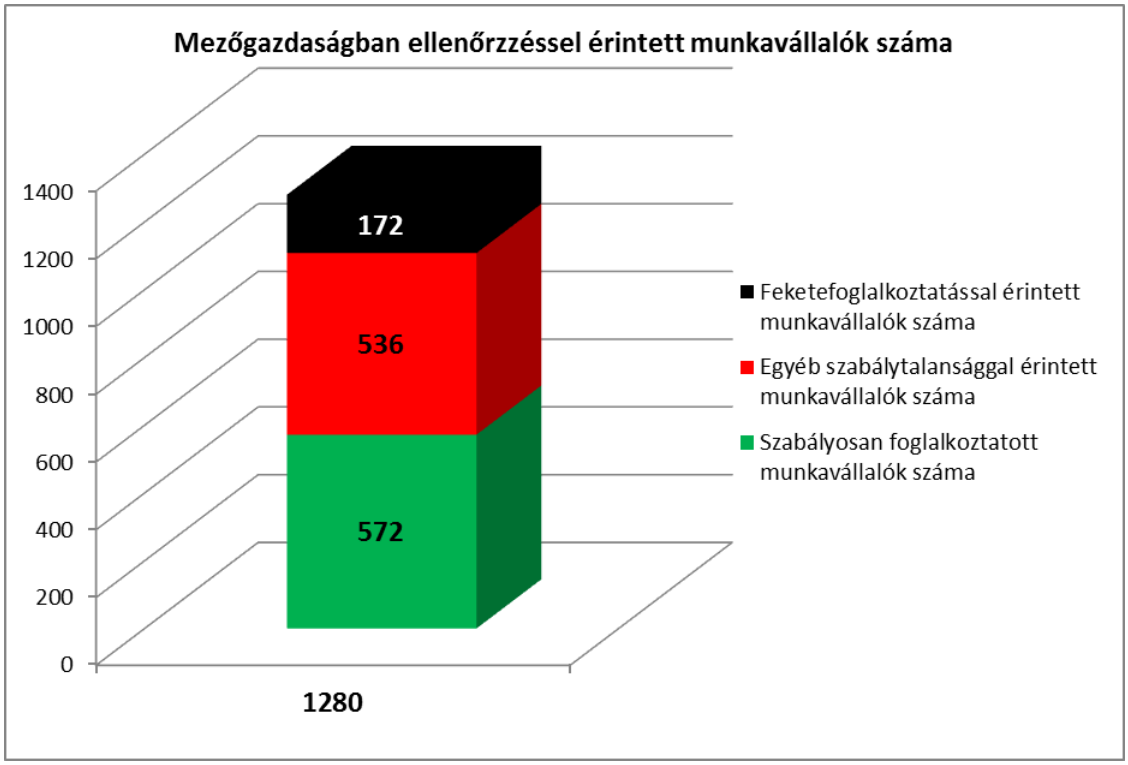
Az építőipar területén a 2020. I félévében végzett ellenőrzések alapján a munkavállalók közel 1/3 része feketén dolgozik.

A **másik leggyakoribb szabálytalanság**, hogy az építőipari munkáltatóknál **nagyon gyakori, hogy egyáltalán nem vezetnek munkaidő-nyilvántartást**, azok nincsenek a munkavégzés helyén, mely kis részben az ágazat sajátosságából adódó mobil munkavégzési helyekre vezethető vissza, másik részről pedig a feketefoglalkoztatás következménye. Általában arra hivatkoznak, hogy a munkaterületen nem tudják megfelelően tárolni a nyilvántartást, jellemzően emiatt nem tudnak bemutatni jelenléti ívet az ellenőrzések alkalmával.

Példa: 2020. májusban Komárom-Esztergom megyében baleset kivizsgálása céljából a munkavédelmi hatósággal közösen helyszíni ellenőrzést tartottak egy építés-kivitelezési munkaterületen. A helyszínen a balesetet szenvedett ukrán állampolgárságú munkavállalón kívül további 22 ukrán állampolgár végzett segédmunkát. A helyszínen az elektromos szerelési és kábelfektetési munkákat a fővállalkozó alvállalkozónak, az alvállalkozó további alvállalkozóknak (vállalkozói láncolatban) adta tovább. A nyilatkozatok (fő- és alvállalkozó), a fővállalkozó által bemutatott jelenléti ívek, alvállalkozói szerződések adatai alapján megállapítást nyert, hogy a 23 ukrán munkavállaló szóbeli megállapodás alapján, bejelentési kötelezettség teljesítése nélkül került foglalkoztatásra 4 alvállalkozó munkáltató által.

b) **Mezőgazdaság**

A mezőgazdasági ágazatra 2020-ban az ellenőrzések 4 %-a esett (260 db), összesen 163 intézkedés történt és 58 db munkaügyi bírság kiszabására került sor 12 630 000 Ft összegben. Az ellenőrzött 1 280 munkavállalóból 708 főt érintett valamilyen szabálytalanság, ebből a feketén foglalkoztatott munkavállalók 172 főt tettek ki.

Több megyében a mezőgazdaságnak tradicionálisan jelentős szerepe van. Az ágazatban jelen vannak az alkalmi munka keretében foglalkoztatók és a nagyobb volumenű mezőgazdasági termelésre berendezkedett – nagy létszámú munkaerőt foglalkoztató - vállalkozások is.
Itt jellemző leginkább az atipikus foglalkoztatás (többnyire egyszerűsített foglalkoztatás keretében mezőgazdasági idénymunka).

A mezőgazdasági munkák gyakran a műúttól távolabb, az idegennek szinte fellelhetetlen, szélsőséges időjárási viszonyok mellett nehezen megközelíthető munkaterületen folynak, a sík terep adottságai révén pedig az idegen autót - ellenőrzést- könnyű már messziről „kiszúrni”, így a munkáltatók bíznak az ellenőrzések elmaradásában és sokszor tudatosan nem jelentik be a munkavállalókat.

Csongrád-Csanád megyében a tavaszi és nyári időszak beköszöntével nagy számban kerültek foglalkoztatásra munkavállalók a növénytermesztésben. A nehéz, teljes embert kívánó munkát a piaci megrendelésekhez igazodóan, sokszor a hét minden napján ellátják. Egy-egy ilyen munkaterületen magas a foglalkoztatottak száma. A munkáltatók elmondása szerint, nehezen találnak erre a munkafeladatra magyar munkavállalót, így a határ közelsége miatt sok esetben alkalmaznak külföldi munkavállalókat. Pozitív tapasztalat, hogy a magas munkavállalói létszám ellenére a munkavállalók bejelentése az illetékes adóhatóság irányába jellemzően megtörtént valamint, hogy a munkáltatók minden esetben együttműködőek voltak.
Hajdú-Bihar megyében a növénytermesztésben érdekelt nagyobb termeltetők jellemzően törekednek arra, hogy az általuk vállalkozóként alkalmazott cégek foglakoztatási gyakorlata rendezett legyen. A munkavégzés eseti jellege miatt a felmerülő munkaerő-igényt személyes kapcsolatokon keresztül lehet biztosítani. Itt sem tapasztaltak a nagyobb létszámot

foglalkoztató munkáltatóknál tömeges jogsértést ebben a félévben. Ennek az az oka, hogy többek között a bejelentés nélküli foglalkoztatás többnyire csak figyelmetlenségből fordult elő, például egy-két fő bejelentése elmaradt a százas nagyságrendű foglalkoztatotti létszámból. Előfordult az is, hogy ha valaki nem tudott dolgozni menni az egyeztetés nélkül mást küldött maga helyett.

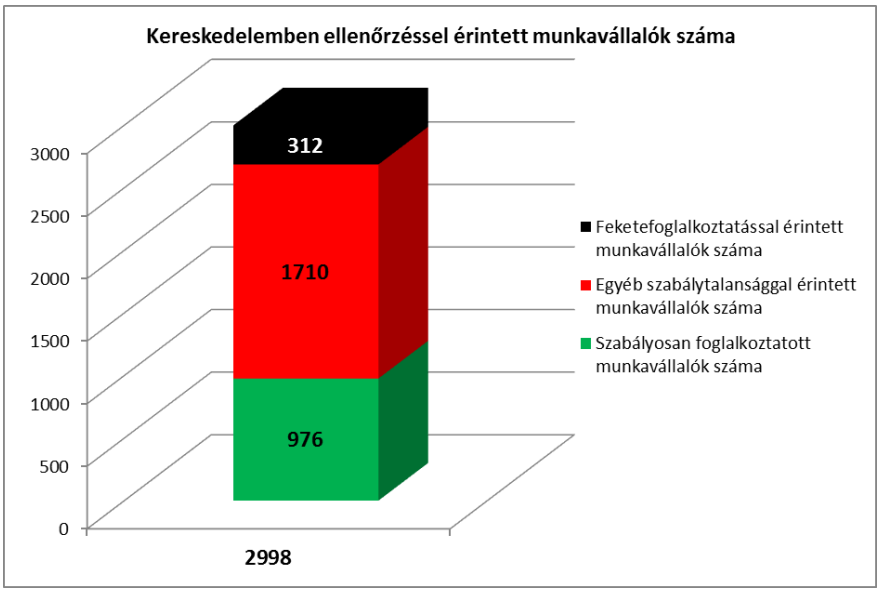
Állattenyésztés esetén is előfordul, hogy az állatokat gondozó személyek bejelentése elmaradt, a legalizált foglalkoztatás esetén pedig jellemző a kifizetetlen, vagy a jogszerűtlen mértékű rendkívüli munkavégzés.

Példa: Baranya megyében 2020. június elején egy gyümölcsösben került sor munkaügyi ellenőrzésre. Az ellenőrzés során munkavégzés közben találtak 14 munkavállalót. A munkavállalók a helyszínen egyszerűsített foglalkoztatásra hivatkoztak, munkáltatóként egységesen egy Kft-t neveztek meg. A munkavállalók gyümölcsszedő munkakörben, napi 8 órás munkaidőben 50 Ft / kg munkabér fejében, szóbeli megállapodás alapján végeztek munkát. A bejelentésük csak a helyszíni ellenőrzés megkezdését követően történt meg az illetékes adóhatóság felé.

Pozitív példa: Bács-Kiskun megyében 2020. május végén ellenőrzést tartottak eljáró egy zöldborsó ültetvényen. Az ellenőrzés helyszínén 15 külföldi állampolgár (román) munkavállaló végzett alkalmi munkát (borsószedés). A munkavállalók nyilatkozatuk szerint alkalmi munkát végeztek, 2020. májusában kezdtek, feladatuk borsószedés volt, amiért 8000 Ft/nap nettó bérben állapodtak meg a munkáltatóval. A munkáltató biztosította a munkavégzéshez szükséges eszközöket, az ő irányítása, utasítása alapján dolgoztak. A munkavállalók egyszerűsített foglalkoztatáshoz kapcsolódó bejelentése a jogszabályi előírásoknak megfelelően a munkakezdés előtt megtörtént. A helyszínen a munkavállalók szabályos munkaidő nyilvántartása is bemutatásra került.

c) **Kereskedelem**

2020. június 30-ig 1 177 db ellenőrzés esett erre az ágazatra (17 %). Az összesen 1 486 db intézkedés mellett 188 db munkaügyi bírságot szabott ki a hatóság 27 035 000 Ft összegben. Az ágazatban 2 998 munkavállalót vontak ellenőrzés alá, melyből 2 022 főt érintett szabálytalanság. Ebből 312 főnek volt rendezetlen munkaviszonya.

Az ágazatból jellemzően a mikro-, kis- és közepes méretű munkáltatókat érinti ellenőrzés, mert tapasztalatok szerint a multinacionális munkáltatók szabálykövetőbb gyakorlatot folytatnak, az ott előforduló hiányosságok többnyire adminisztratív okokra vezethetőek vissza.

Az ágazatnak nincs tipikus szabálytalansága, a főbb jogsértések mindegyikével lehet találkozni.

A munkáltatók annak érdekében, hogy leplezzék a munkaidő, pihenőidő szabályainak megsértését, gyakran hiányosan – nem napra készen - vezetik a jelenléti ívet, azokon több napra vonatkozóan nincs bejegyzés. Ezek utólag kerülnek kitöltésre, de az így rögzített időadatok már nem a valós munkavégzést tükrözik, hanem a kötelező havi óraszámnak megfelelő időadatokat, lehetőleg egyműszakos munkarendben, csak délutános vagy csak délelőttös felbontásban, szigorúan a nyitvatartási időhöz igazítva, elkerülve így a műszakpótlék fizetési kötelezettséget.

Előfordul, hogy a helyszínen csak napi munkaidő-nyilvántartást vezetnek, amely formájában és tartalmában gyakran teljesen eltér az utólag bemutatottaktól, és amellett, hogy visszaélésre ad lehetőséget, nem is alkalmas a munka- és pihenőidőre vonatkozó szabályok ellenőrzésére.

A munka- és pihenőidővel kapcsolatos jogsértések leggyakrabban az írásbeli munkaidő-beosztás hiánya, illetve a munkaidőkeretre vonatkozó törvényi előírások megsértése kapcsán fordultak elő (gyakran foglalkoztatnak munkavállalókat egyenlőtlen beosztás alapján munkaidőkeret vagy elszámolási időszak meghatározása nélkül, illetve ha meghatároznak munkaidőkeretet, annak kezdő- és befejező időpontját írásban nem közlik a munkavállalókkal).

A munkabérrel kapcsolatos szabálytalanságok közül a pótlékokkal (műszakpótlék, illetve munkaszüneti napi és rendkívüli munkáért járó pótlék) kapcsolatosan volt a legtöbb visszaélés, ez érintette a legtöbb munkavállalót. A pótlékokkal kapcsolatos szabálytalanság az összes többi ágazathoz viszonyítva is a kereskedelemben érintette a legtöbb munkavállalót.

A teljes munkaidős foglalkoztatás melletti részmunkaidőben történő bejelentés feltehetően sokkal nagyobb mértékben fordul elő, de a munkavállalók a munkáltató retorziója miatt nem mernek nyilatkozni, így e szabálytalanság bizonyítása időigényesebb.

Csongrád-Csanád megyében a franchise rendszerben működő vegyes termékkörű kereskedelmi egységeknél feltárt szabályszegések összetételét vizsgálva megállapítható, hogy a munkavállalók bejelentése jellemzően megtörtént az illetékes adóhatóság irányába. Ezen egységek viszonylag állandó munkavállalói csoporttal dolgoznak, gyakran évek óta. A munkáltatók a tapasztalatok szerint próbálnak okulni az ellenőrzés során feltárt hibákból, együttműködőek a hatósággal, a feltárt szabálytalanságokat még az ellenőrzés ideje alatt orvosolják. A szabálytalanságok elsősorban a munkaidő nyilvántartás nem naprakész vezetéséből, a munkaidőkeret kezdő-, befejező időpontjai meghatározásának elmaradásából adódtak.

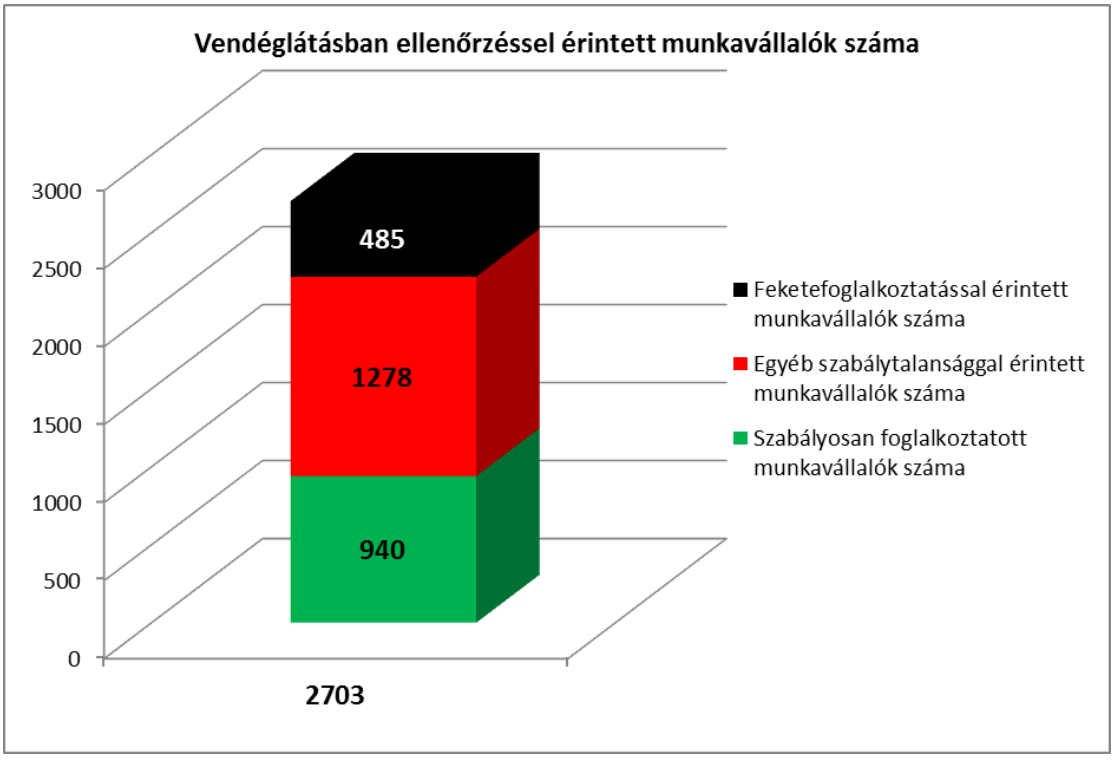
Sajnálatosan az alkalmi kitelepüléseknél már nem ilyen jók a tapasztalatok. A szezonális gyümölcsök (eper, dinnye, barack) megjelenésével egyre több gyümölcsárus stand kezdte meg az árusítást a nagyobb bevásárlóközpontok, főutak mellett. Szintén Csongrád-Csanád megyében a társhatóságokkal, elsősorban a fogyasztóvédelmi hatóság munkatársaival több esetben tartottak közös ellenőrzést ezeken a munkaterületeken. Ezen munkáltatók esetében jellemző, hogy mivel rövid ideig, szezonális jelleggel tartanak nyitva, a gyors haszonszerzés érdekében kevésbé törekszenek a jogszabályi előírások betartására. Egy munkáltató gyakran több standot is üzemeltet, melyeknél általában egész nap egy munkavállaló végez munkát,

elsősorban egyszerűsített jogviszonyban, de gyakran bejelentés nélkül. Amennyiben a bejelentés megtörténik, akkor többnyire a helyszínen jelenléti ívet bemutatni nem tudnak, aminek az oka vélelmezhetően a munkaidőre, pihenőidőre vonatkozó szabályok be nem tartásának leplezése.
Találkoztak olyan esettel is, hogy a foglalkoztató mellett ott szolgált ki a munkavállaló, de a foglalkoztatás tényét nem ismerték el, és azzal védekeztek, hogy a munkavállaló csak eljött megnézni, hogy milyen ez a munka, megbeszélni a munkavégzés feltételeit. Ilyen kitelepüléseknél nem ritka, hogy a munkáltatók nem együttműködőek, a hatóság leveleit nem veszik át, nem jelennek meg az idézéseken és nem is csatolnak be dokumentumokat.

Példa: Egy Vas megyei egyéni vállalkozó által üzemeltetett kiskereskedelmi egységben helyszíni ellenőrzést tartottak 2020. május végén, ahol a vállalkozó egy fő eladó munkakörben foglalkoztatott munkavállalója munkaidejéről nem vezetett nyilvántartást május hónap folyamán, valamint a munkavállaló a 2020. március és április havi munkabére elszámolásáról határidőn túl, az ellenőrzést követően kapott írásbeli tájékoztatást.

d) **Vendéglátás**

2020. első felében a vizsgálatok 13 %-a (861 db) esett erre az ágazatra. Az összesen 1 184 db intézkedés mellett 262 db munkaügyi bírságot szabtak ki, összesen 31 135 000 Ft összegben. A 2 703 ellenőrzéssel érintett munkavállalóból 1 763 főt foglalkoztattak szabálytalanul. Feketefoglalkoztatás 485 főt érintett.

Az ágazatban - hasonlóan a kereskedelemhez - minden főbb szabálytalanság előfordul. Itt is jelentős a munkaidő-nyilvántartás hiánya vagy hiányos vezetése és a munkaidővel kapcsolatos jogsértések (napi, heti munkaidő megengedett mértékének túllépése, munkaidő-beosztás hiánya). Utóbbi szabálytalanságok rendszeresen összekapcsolódnak, hiszen vagy a munkavállaló dolgozik a megengedett munkaidőn felül (munkaidővel kapcsolatos szabálytalanság), vagy ami lényegesen gyakoribb, hogy ennek leplezése valósul meg szabálytalan nyilvántartással.

A vendéglátásban is még mindig ismert és általánosan elterjedt a próbamunka intézménye. A próbanapokon szóbeli megállapodás alapján, munkaszerződés és bejelentés nélkül dolgozik az alkalmazott és előfordul, hogy ezekre a napokra fizetést sem kap. A fiatal munkavállalókkal kapcsolatos szabályokat általában ismerik, így pl. nem foglalkoztatják őket 22 óra után.

Az ágazatban elterjedtebbek a munkaidővel kapcsolatos szabálytalanságok, melyek közül a munkaidő-beosztásra vonatkozó szabályok megsértése a leggyakoribb és ez érinti a legtöbb munkavállalót is. Nyilvántartással kapcsolatos szabálytalanságok szintén magas számban vannak jelen. A jogsértések oka gyakran az, hogy a munkáltató a vendéglátóhely nyitva tartását nem tudja „lefedni" a meglévő munkavállalói létszámmal (sok a részmunkaidős munkavállaló), ezért munkaidő-nyilvántartást vagy nem is vezetnek a helyszínen, vagy nem naprakészen (utólag valótlan tartalmú nyilvántartást készítenek).

A munkáltatók súlyos munkaerőhiányra panaszkodnak az ágazatban, ezért a meglévő munkavállalókra nehezednek az ebből fakadó terhek. A munkáltatók elmondása szerint, nehezen tudnak olyan munkaerőt találni, aki szakképzett, megbízható, jól bírja az éjszakázást, az ágazat jellegéből adódóan a hétvégi, pihenőnapi nagy leterheltséget. Annak érdekében, hogy megtartsák a jó munkaerőt, próbálnak magasabb, fix bért fizetni részükre, ami általában nem azonos a bérlapon szereplő munkabér összegével.

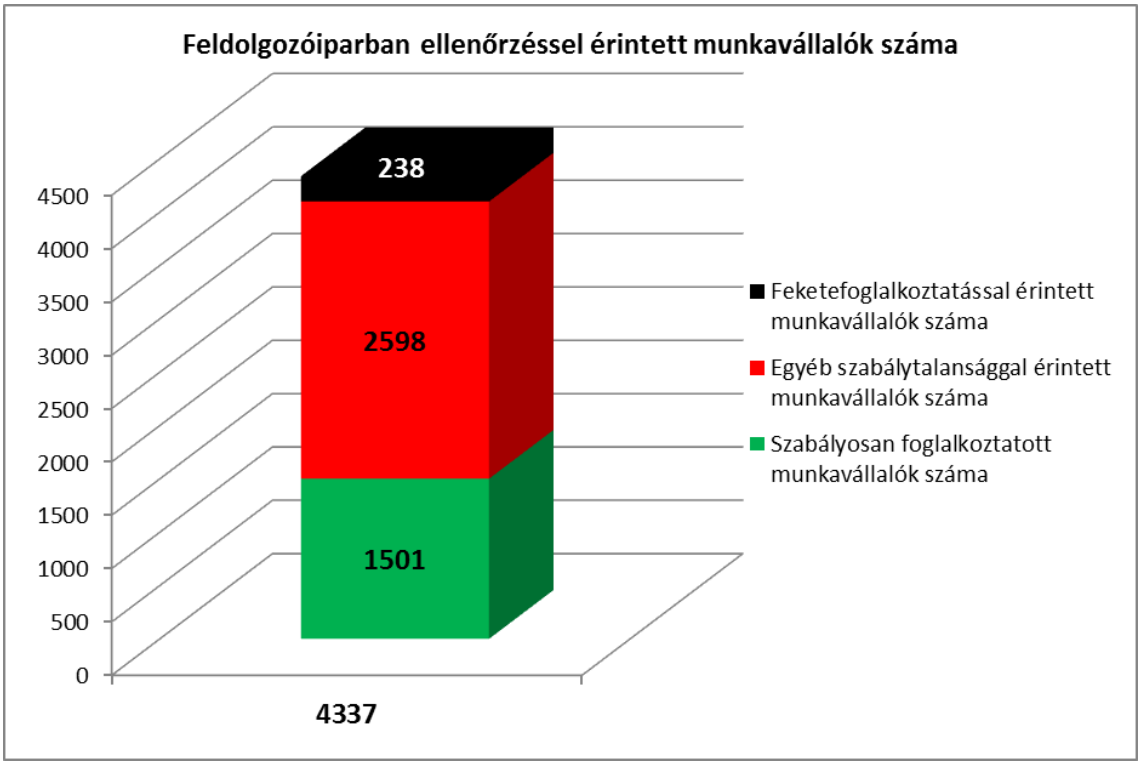
2020. április-június között a vendéglátó egységek hatósági munkaügyi ellenőrzése azok zárva tartása miatt háttérbe szorult. Az ágazatban munkaügyi ellenőrzés lefolytatására, elsősorban bejelentések nyomán, illetve más szervek jelzése alapján került sor.

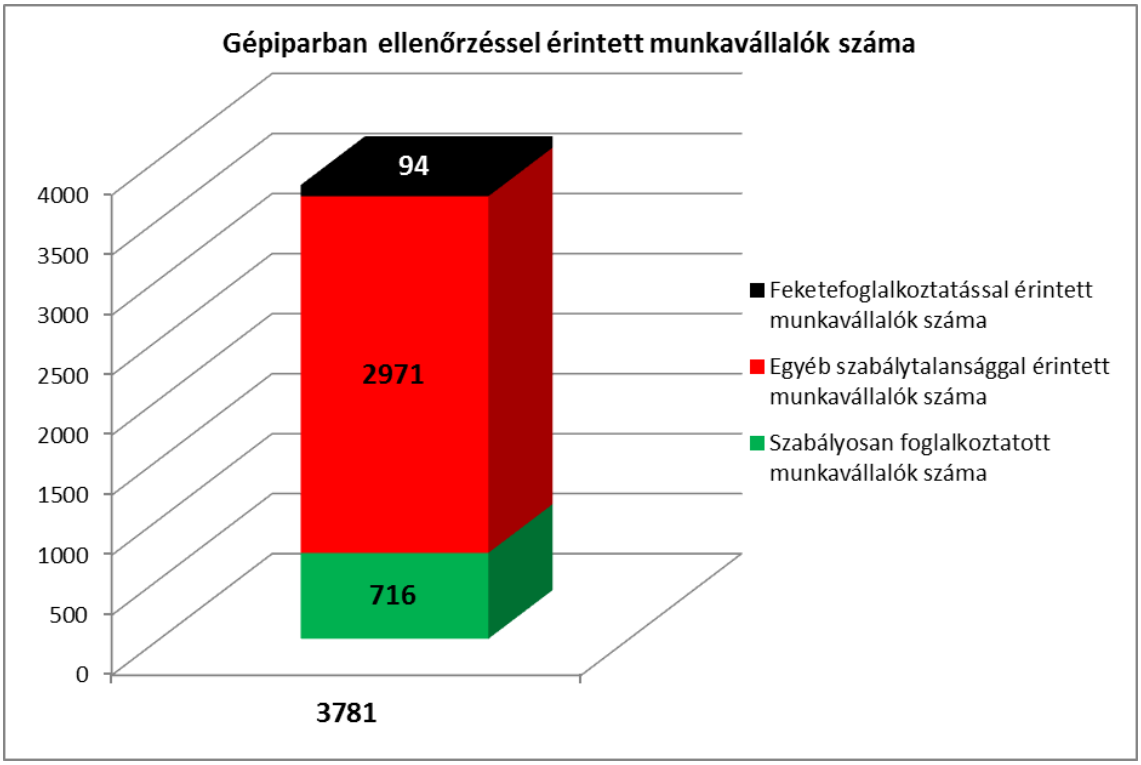
A koronavírus járvány leginkább a vendéglátás területén éreztette gazdasági hatását.
Ennek következményei többfélék lehetnek.
A következő időszakban az ágazat talpra állása során **vélhetően nem lesznek kevésbé kiszolgáltatottak a munkavállalók**, **de ezzel ellentétesen, a veszélyhelyzet ideje alatt hozott a foglalkoztatást elősegítő, munkahelyteremtő intézkedések, valamint a vállalkozásokat segítő adó és járulékkedvezmények a munkáltatók egy részét nyilvánvalóan a legális foglalkoztatás felé terelik.**
Várhatóan lesznek persze olyan munkáltatók is, akik ennek ellenére is megszegik majd a munkaügyi szabályokat és nem kizárt a feketefoglalkoztatás még nagyobb térnyerése sem a munkáltatói költségek csökkentése és a kimaradt időszak bevételeinek pótlása miatt.

Példa: 2020. júniusban helyszíni ellenőrzést tartottak egy Fejér megyei pincészetnél. Ellenőrzés alá 12 munkavállalót vontak (konyhai kisegítő, felszolgáló munkakör) melyből 9 egyszerűsített foglalkoztatás keretében alkalmazott munkavállaló bejelentése nem történt meg az illetékes adóhatóságnál, 3 munkavállaló esetében a munkáltató nem vezetett naprakész munkaidő-nyilvántartást.

e) **Feldolgozóipar és gépipar**

A munkaügyi hatóság ezekben az ágazatokban az ellenőrzések 9 %-át tartotta (606 db) 2020. június végéig. A jogsértések miatt összesen 765 intézkedést hoztak; ebből 119 db volt munkaügyi bírság (21 735 000 Ft összegben). Összesen 8 118 munkavállalót vontak ellenőrzés alá, ebből 5 901 munkavállalót foglalkoztattak szabálytalanul. Feketefoglalkoztatás 332 főt érintett az ágazatokban.

Az ágazati sajátosságok miatt a feltárt jogsértések az esetek számottevő részében nagyobb munkavállalói csoportot érintenek, de volt példa néhány főt érintő szabálytalanságra is.

Jellemző a munkaidő-beosztásra vonatkozó szabályok be nem tartása, a munkaidőkeret kezdő- és befejező időpontjáról szóló írásbeli tájékoztatás közlése, valamint a hiányos munkaidő-nyilvántartás vezetése. A nyilvántartás gyakran nem tartalmazta a munkaidő kezdő- és befejező időpontját, vagy az adatok nem naprakészek és/vagy valótlanok.

A feldolgozóipari és gépipari munkáltatók általában képzett munkaügyi jogi háttérrel rendelkeznek, ezért sokszor gazdasági megfontolásból (pl. rendelések teljesítése miatt munkaszüneti napon történő foglalkoztatás) követhetnek el szabálytalanságot.

Ki kell emelni a sütőipar területén a külföldi tulajdonban álló pékségeket, melyek ellenőrzése nem csak a szabálytalanul alkalmazott harmadik országbeli állampolgárok nagyobb száma miatt indokolt, de sok esetben a magyar munkavállalókat is visszaélésszerűen alkalmazzák. E téren említést érdemel a napi munkaidő maximális mértékének megsértése, az egyéb jogsértéseket leplező munkaidő-nyilvántartás hiánya, a szabálytalan részmunkaidős foglalkoztatás, vagy akár a „próbanap" intézménye is.

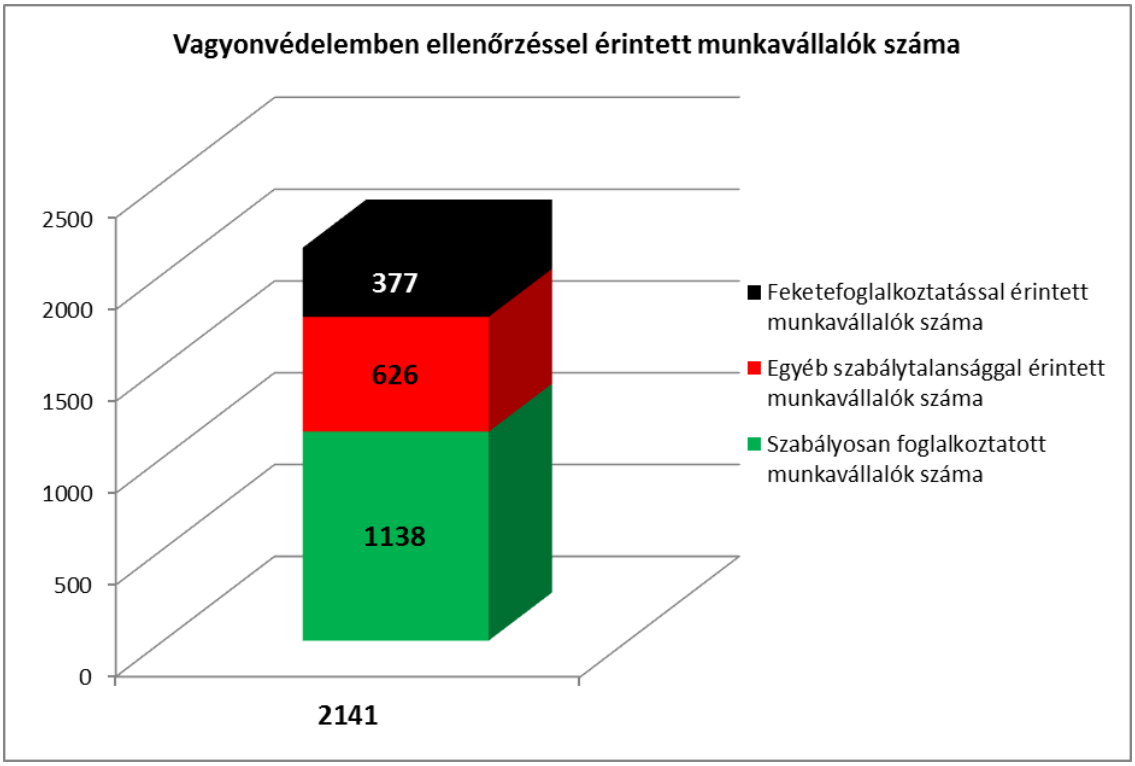
Megállapítható, hogy elsősorban a nagy élőmunka-igényű, és végzettséget, valamint a magyar nyelv ismeretét nem feltétlenül igénylő munkakörökben vannak jelen nagyobb számban a külföldi munkavállalók, ami a feldolgozóipar egyes területeire hatványozottan igaz.

A koronavírus járvány ezekben az ágazatokban is jelentősen éreztette hatását, különösen a gépipar működésének „felfüggesztése" állította kihívás elé a munkáltatókat. Több nagyüzem átmenetileg szünetelteti/szüneteltette a termelést, a munkavállalók javarészt szabadságon, állásidőn vannak/voltak. A hatóság felé feltett kérdések alapján – ahogy arra már korábban is történt utalás – az elkövetkezendő időszakban kiemelt jelentősége lesz a munkaidőkeretben történő foglalkoztatásnak, különös tekintettel a veszélyhelyzet során **a járványhelyzet következményeinek enyhítése céljából a Kormány által lehetővé tett, a munkáltató által legfeljebb huszonnégy havi munkaidőkeret** elrendeléséről szóló szabályozás következtében. Ezek a szabályok **nagy segítséget jelentettek/jelentenek a munkahelyek megmentéséhez**, azzal hogy a kiesett munkaidőt törvényes keretek között két évre „elhúzva" engedik utólag pótolni.

Példa: Pest megyében 2020. júniusban az eljáró munkaügyi szakügyintézők bejelentés alapján végeztek ellenőrzést egy szerszámkészítő munkáltatónál. Az ellenőrzés helyszínén 6 munkavállalót találtak munkavégzés közben, akik betanított munkás munkakörben reggel 10 órakor kezdtek dolgozni a munkáltatónál és ecsetékelést végeztek. Három munkavállaló az ellenőrzés napján próbanapon voltak, az ellenőrzés megkezdéséig munkaszerződést nem írtak alá, bejelentésük nem történt meg.

f) **Nyomozási és biztonsági tevékenység**

Az ellenőrzések 7 %-a (483 db) érintette a személy- és vagyonvédelmi ágazatot 778 db intézkedéssel. A vizsgálatokból 130 végződött munkaügyi bírsággal (25 750 000 Ft). Az ellenőrzéssel érintett 2 141 munkavállalóból 1 003 főt érintett valamilyen jogsértés és 377 munkavállalót foglalkoztattak feketén.

Továbbra is jellemzőek a súlyos munkaügyi szabálytalanságok, amelyeket többségében a munkáltatók vélhetően szándékosan követnek el. A bejelentés nélküli foglalkoztatás mellett a vállalkozások a munkaidővel, nyilvántartási kötelezettséggel, munkabérrel kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket sem tartják be. A jogviszony megszűnésével összefüggő igazolások kiadásának elmulasztása miatt a vagyonvédelem területén kellett a legtöbb intézkedést hozni a munkaügyi hatóságnak és ebben az ágazatban érintette a legtöbb munkavállalót ez a szabálytalanság.

Továbbra is probléma, hogy a munkáltatók a hivatalos cégkivonatban szereplő címeken nem elérhetőek, nem vesznek tudomást az ellenőrzésről, a munkáltatókat nem érdekli a vizsgálatok kimenetele. A munkáltatók jelentős része - többnyire a vagyonvédelmi ágazat kis- és középvállalkozásai - nem is törekszik a szabályos működésre, sőt minden lehetséges eszközzel akadályozza az ellenőrzéseket. Gyakran előfordul, hogy a munkáltató kiléte is kétséges, a munkavállalók nem tudják megnevezni a foglalkoztatójukat. Azok a munkavállalók, akik már régebb óta dolgoznak a vagyonvédelmi ágazatban, sokszor évekre visszamenőleg felsorolnak több munkáltatót, akiknél alkalmazásban álltak ugyanazon a munkahelyen.

Általános, hogy a személyes nyilatkozattételre beidézett alvállalkozói pozícióban lévő munkáltató képviselője elfoglaltságaira tekintettel nem jelenik meg a hatóság előtt, hanem helyette inkább írásban kíván nyilatkozatot tenni. Az írásbeli nyilatkozatot azonban vélhetően gyakran nem is a képviselő teszi és ügyvezetői szerepe valójában formális.

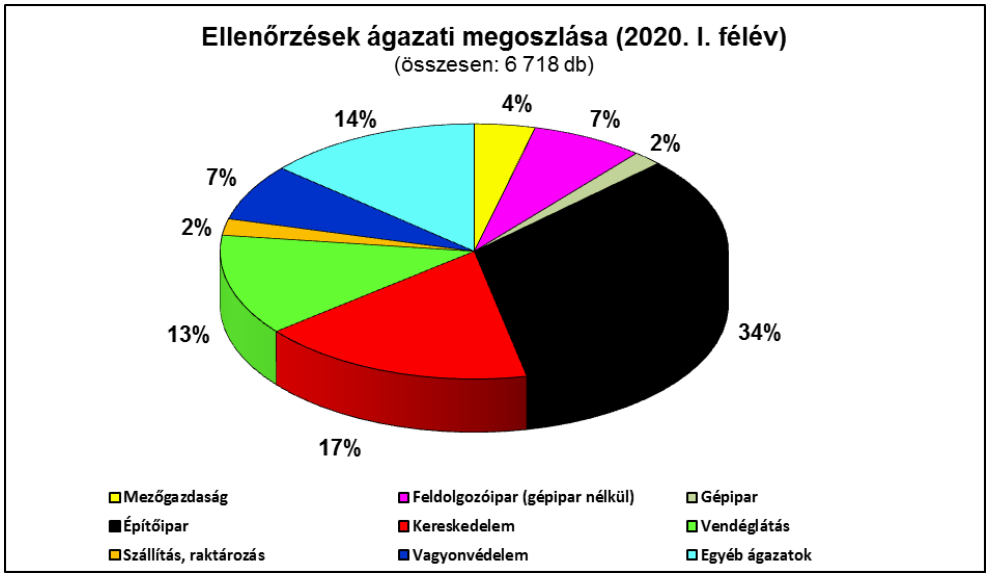
Különösen igaz ez a harmadik országbeli, vagy alig felnőttkorba lépett személyek által irányított gazdasági társaságok ügyvezetőire. Az ágazatban gyakorlatilag elfogadott, hogy a megrendelést megnyerő vállalkozások 3-4 havonta cserélik le az alvállalkozókat, de azok nem

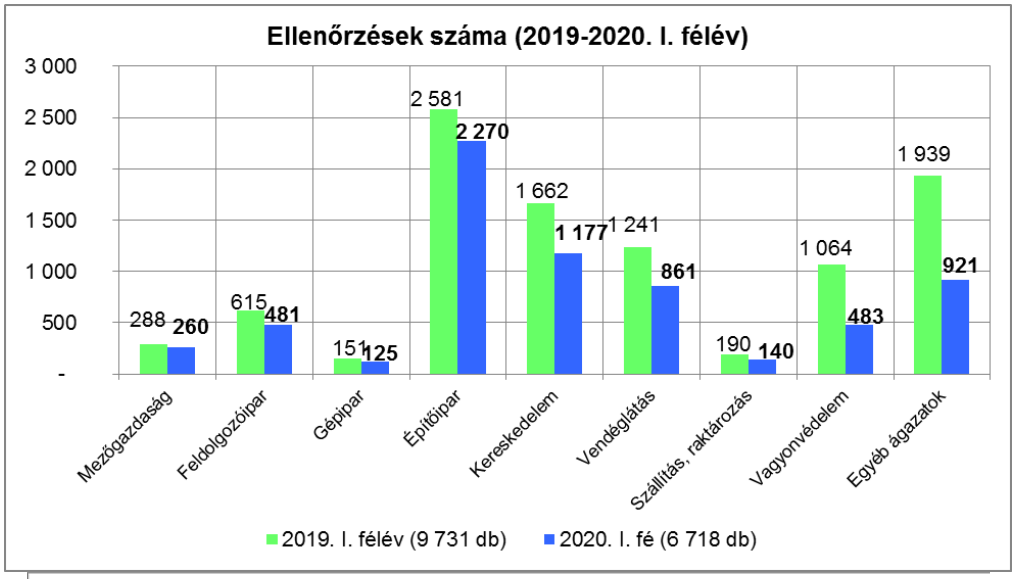
új munkavállalókkal, hanem a korábbi alvállalkozótól „átvett” munkavállalókkal látják el a feladatot. Épp ezért tehát „szakmai” okokkal nem indokolható az egész ágazatot jellemző rendszeres alvállalkozó váltás.

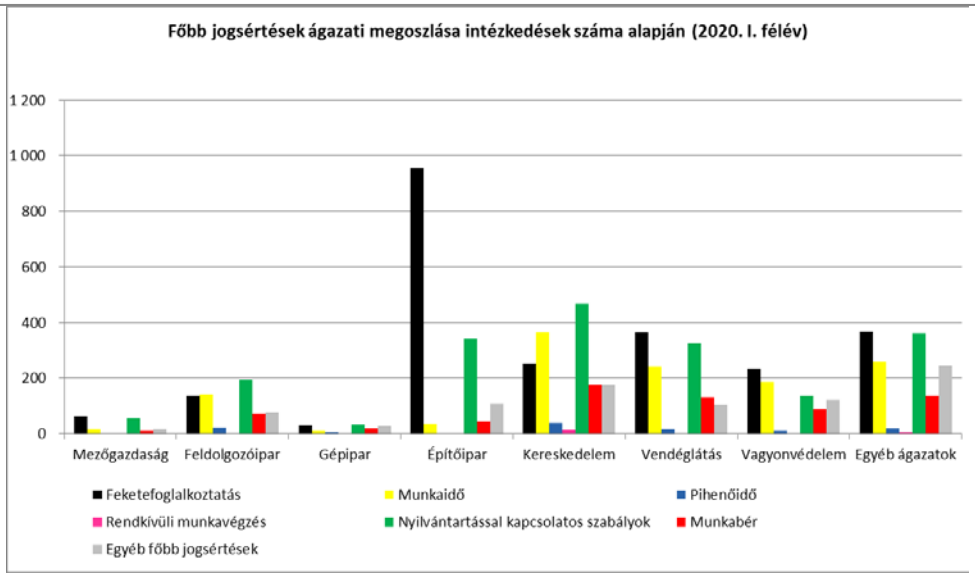
A vagyonőri munkakör sok esetben nem készenléti jellegű, ennek ellenére a munkáltatók gyakran szabálytalanul ilyen formában foglalkoztatják munkavállalóikat, komoly anyagi hátrányt okozva nekik.
Budapesten nem egyszer előfordul, hogy a munkáltatók a törvény által meghatározott maximális 24 óránál is hosszabb ideig foglalkoztatják a munkavállalót, vagy úgy kerül sor a 24 órás munkaidő beosztására, hogy az ahhoz szükséges megállapodás hiányzik a felek között.

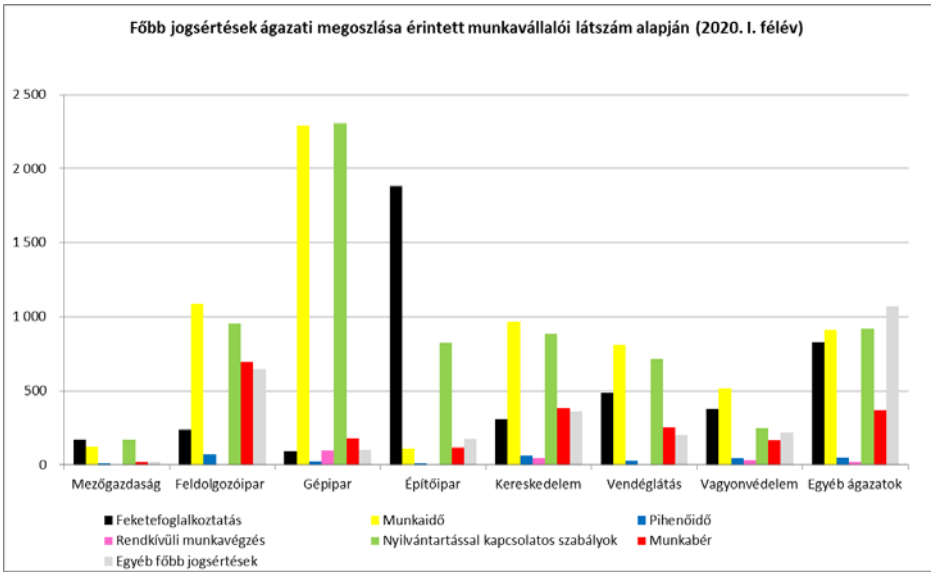
A nyugdíjasokat előszeretettel alkalmazzák az ágazatban, mert 2019-től nem kell őket bejelenteni. Erre vezethető vissza az a gyakorinak mondható tapasztalat is, hogy a nyugdíjas munkavállaló foglalkoztatása során elmulasztja a munkáltató írásba foglalni a munkaszerződést, valószínűleg azért, mert a nyugdíjas munkavállalókat érintően nem kell biztosítotti bejelentést tenni.

Példa: Békés megyében 2020. júniusban egy sportszeráruház őrzését ellátó vagyonőrök foglalkoztatását vizsgálták. Az ellenőrzés ideje alatt egy vagyonőr tanúként került meghallgatásra, aki bemutatta a saját és kollégája munkaidő-nyilvántartását 2020. május-június hónapokra vonatkozóan. A munkavégzés közben talált tanúként meghallgatott munkavállaló munkaviszonyban állt 2019. december 10. napjától, de már 2019. december 1-től dolgozott egyszerűsített foglalkoztatottként, a kollégája kizárólag alkalmi munkavállalóként végzett munkát. Az első munkavállaló 2019. december 1 és 10 között 1 nap nem volt bejelentve egyszerűsített foglalkoztatás keretében, a váltótárs 2020. május és június hónapban összesen 14 napon volt bejelentés nélkül foglalkoztatva. A 2019. december 10-től munkaviszony keretében foglalkoztatott munkavállaló 5 hónapig nem kapott bérjegyzéket, amit kapott, az nem a valóságnak megfelelő adatokat tartalmazta. Ezen felül a munkavállalók munkaidő-beosztást sem kaptak.

3. <u>Utóellenőrzés</u>

Utóellenőrzés keretében elsősorban a jogviszony bejelentésére kötelező határozatok teljesítését vizsgálta a munkaügyi hatóság. Ha a munkáltató a határozati kötelezést nem teljesítette, a hatóság eljárási bírságot szabott ki. Az ellenőrzések során feltárt feketefoglalkoztatás legalizálását a munkáltatók a legtöbb esetben már az ellenőrzést követően, annak hatására még a határozat meghozatala előtt, az eljárás során megtették.

Az utóellenőrzések során a jogerőre emelkedett, feketefoglalkoztatás tárgyában kiadmányozott döntések alapján 4 877 munkavállaló jogviszonyának rendezése volt vizsgálható, mely létszám 97 %-ának utóellenőrzése teljesült.

A jogerőre emelkedett, feketefoglalkoztatás tárgyban kiadmányozott határozatok alapján 1 987 munkáltató volt vizsgálható, ebből a foglalkoztatók 96 %-ának utóellenőrzése teljesült.

A bejelentést nem teljesítő munkáltatókkal szemben a hatóság eljárási bírsággal élt.

A tapasztalatok szerint azok a munkáltatók nem teljesítik a határozati kötelezések végrehajtását, akik már az alapeljárás során sem voltak együttműködőek, az átvett idézésekre nem jelentek meg, a küldemények „nem kereste” vagy „ismeretlen helyre költözött” jelzéssel érkeztek vissza.

A „feketefoglalkoztatással” kapcsolatos **utóellenőrzés jelentősége** azért kiemelkedő, mert a kötelezés végrehajtásával teljesül az ellenőrzés célja. A munkaügyi hatóság így tud **hozzájárulni a legális adózó munkahelyek számának növeléséhez, a munkavállalók alapvető jogainak** (biztosítotti jogviszony, tényleges szolgálati idő rögzítése, egyéb jogviszonyhoz kapcsolódó szabályok betartatása, stb.) **védelméhez, valamint a tisztességes verseny érvényre juttatásához és a jogkövető vállalkozások versenyhátrányának csökkentéséhez**.

4. Társhatósági ellenőrzések

A **társhatóságok közreműködésével** 2020. június 30. napjáig **571 munkaügyi ellenőrzés** zajlott, mely az összes vizsgálat 14,7 %-át jelenti.

A rendőrséggel „hagyományosan” magas volt a közös ellenőrzések száma. A munkaügyi hatóság a rendőrség segítségét rendszerint olyan munkáltatók vonatkozásában, olyan munkavégzési helyszínek ellenőrzésénél kéri, ahol a hely jellege azt megkívánja, illetve ahol korábban a foglalkoztató meghiúsította az ellenőrzést, vagy jelentős mértékben akadályozta azt. A 2020. június 30-ig a rendőrhatósággal közösen 402 ellenőrzést folytattak le a munkaügyi hatóság képviselői. 2020. március közepétől a rendőri szervek **a járvány- és veszélyhelyzet** jelentette pluszfeladatok **miatt érthetően nem tudtak a korábbi számban és gyakorisággal rendőri segítséget nyújtani** egy-egy halaszthatatlan helyszíni ellenőrzésnél.

A munkavédelmi hatósággal 293 közös ellenőrzés történt.

5. A közigazgatás szolgáltató jellegének érvényesülési formái

A foglalkoztatáspolitikáért felelős miniszter munkaügyi hatósági ellenőrzéssel kapcsolatos állami irányítási feladatokat lát el, illetve részt vesz a munkaügyi előírások végrehajtásának elősegítését szolgáló **tájékoztató**, **felvilágosító tevékenység** ellátásában. A tapasztalatok szerint a munka világának szereplői a honlapon naponta akár több kérdést is feltesznek, melyekre adott válaszok ugyanott csoportosítva is megjelennek. A munkaszüneti napok

közeledtével például a munkáltatók, könyvelők nagy számban kérnek tájékoztatást a munkaszüneti napi munkavégzéssel kapcsolatosan.

2020. június 30-ig közel 200 db honlapos (a hatóság külső honlapján működtetett tájékoztatás/felvilágosítás menüpont használatával), valamint postai és e-mail útján érkezett **kérdés, panasz, valamint közérdekű bejelentés került megválaszolásra.**

Március közepétől – egyes területi hatóságok jelzései szerint meredeken emelkedő mértékben – főleg a **koronavírus járvány miatti helyzethez kapcsolódó kérdésekkel** fordultak az érdeklődők a kormányhivatalok munkaügyi hatóságaihoz tájékoztatásért, felvilágosításért. A munkáltatók, könyvelők, munkavállalók elsősorban a fizetés nélküli szabadsággal, munkabérek kifizetésével, munkaidőkerettel, pihenőnapok összevonásával kapcsolatos jogszabályok gyakorlati alkalmazásával, a munkaviszony megszüntetésével összefüggő munkáltatói kötelezettségekkel kapcsolatban kértek segítséget. A hatóságok a járványhelyzettel összefüggésbe hozható kérdéseket soron kívül kezelték, a hatáskörükön túlmutató kérdéseket pedig haladéktalanul továbbították a megfelelő helyre.

Tervezett nyílt napokra, rendezvényekre nem került sor a veszélyhelyzet kihirdetése után és előreláthatólag már nem lesz lehetőség munkaügyi fórum megszervezésére az első félévben.

6. Összegzés

- A **koronavírus járvány** miatt kihirdetett veszélyhelyzet következményeként a munkaügyi hatóság működésében is jelentős változások álltak be, ezért a jelen félévre vonatkozó **statisztikai adatokat ennek figyelembevételével kell értékelni.**
- 2020. június 30-ig a munkaügyi hatóság **6 718 munkáltató**t ellenőrzött, a vizsgálatok során a **foglalkoztatók 70 %-nál tárt fel munkaügyi jogsértéseket**, amelyek az ellenőrzés alá vont **munkavállalók** (**28 428 fő**) **64 %-át érintették**. 2019. első félévhez viszonyítva az ellenőrzések számában (2019. június 30-ig: 9 731 db) jelentős csökkenés, míg a szabálytalan munkáltatók arányában (2019. június 30-ig 67 %) növekedés figyelhető meg. A szabálytalansággal érintett munkavállalók esetén is hasonló tendencia volt tapasztalható (2019. június 30-ig 51 %), mivel arányaiban több munkavállalót érintett valamilyen munkaügyi jogsértés a vizsgált időszakban.
- Az ellenőrzési tapasztalatok szerint továbbra is meghatározó a **feketefoglalkoztatás**, mely a vizsgálatokkal érintett munkavállalók **15,44 %-át** tette ki (4 389 fő).
- Az ellenőrzéssel érintett munkavállalókhoz viszonyítva **a feketefoglalkoztatással érintett munkavállalók aránya 2011. évtől számítva 2020. I. félévben volt a legmagasabb**.
- A feketefoglalkoztatás aránya az ellenőrzéssel érintett munkavállalókra vetítve csak a **mezőgazdaságban és a vagyonvédelemben javult**, az **összes többi ágazatban** kisebb vagy nagyobb mértékben, de **nőtt**. **A vendéglátásban 2011. óta nem tapasztalt magasabb** arányszám volt megfigyelhető, **az építőipar** pedig továbbra is a l**egfertőzöttebb** ágazat a szabálytalanság szempontjából.
- A munkabérrel kapcsolatos szabálytalanságokon száma az elmúlt évek tapasztalatai alapján csökken, továbbá a megemelt összegű **minimálbér és garantált bérminimummal kapcsolatos szabálytalanságok továbbra sem jellemzőek.**
- A feltárt szabálytalanságok magas aránya az ellenőrzések eredményességét mutatja, ami azt jelzi, hogy **a munkaügyi ellenőrzések jelentős többsége olyan munkahelyekre irányul, ahol ténylegesen megsértik a munkavállalók jogait, tehát hatékonyan történik az ellenőrzési célpontok kiválasztása.**